

Peri Istorias

Vol 11 (2023)

Περί Ιστορίας

ΙΟΝΙΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Περί Ιστορίας

11

ΚΕΡΚΥΡΑ 2023

Προσωπικά τεκμήρια και ιστορική συγκυρία: Η αλληλογραφία Ελευθερίου Βενιζέλου και Εμμανουήλ Τσουδερού για τη μεσοπολεμική κρίση στην Ελλάδα.

Μανόλης Αρκολάκης

doi: [10.12681/p.i.39683](https://doi.org/10.12681/p.i.39683)

To cite this article:

Αρκολάκης Μ. (2024). Προσωπικά τεκμήρια και ιστορική συγκυρία: Η αλληλογραφία Ελευθερίου Βενιζέλου και Εμμανουήλ Τσουδερού για τη μεσοπολεμική κρίση στην Ελλάδα. *Peri Istorias*, 11, 147–191.
<https://doi.org/10.12681/p.i.39683>

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ: Η ΑΛΛΗΛΟ-
ΓΡΑΦΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΣΟΥΔΕ-
ΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εισαγωγή

Η διεθνής οικονομική κρίση του 1929 και οι επιπτώσεις της στην ελληνική οικονομία και κοινωνία έχουν αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένης μελέτης τόσο σε οικονομικό όσο και σε ιστορικό επίπεδο. Ειδικά μετά τη μεγάλη κρίση του 2008, το ιστορικό ενδιαφέρον, όπως ήταν φυσικό, ανανεώθηκε όχι μόνο σε επίπεδο νέων αναλύσεων αλλά και στη χρησιμοποίηση των σχετικών πηγών με ανανεωμένους τρόπους προσέγγισης. Η αξιοποίηση δεν περιορίζεται βέβαια σε αυτές που ήδη έχουν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν, αλλά οι νέες ερευνητικές προσπάθειες ανασύρουν νέα ενδιαφέροντα στοιχεία από πηγές που είτε είχαν αγνοηθεί είτε είχαν υποτιμηθεί. Μέσα σε αυτό το ερευνητικό πνεύμα εντάσσεται η εξέταση και η αναδίφηση του αρχαιακού υλικού που θα παρουσιαστεί παρακάτω. Πρόκειται για το σώμα επιστολών, που ανταλλάχτηκαν μεταξύ των πολιτικών Ελευθερίου Βενιζέλου και Εμμανουήλ Τσουδερού, οι οποίες βρίσκονται διάσπαρτες σε διάφορα αρχεία και δεν έχουν, έως τώρα, αξιοποιηθεί στο σύνολό τους στην ιστορική έρευνα¹.

Η ιστορική εξέταση των επιπτώσεων της κρίσης του 1929 στην Ελλάδα αναγκαστικά απαιτεί μια πολυεπίπεδη προσέγγιση, στην οποία εντάσσεται και ο προσωπικός ρόλος πολιτικών και οικονομικών παραγόντων, οι οποίοι καθόρισαν σε αρκετά σημαντικό βαθμό με τις επιλογές τους και τη

1. Η συγκεκριμένη εργασία εντάσσεται στο ερευνητικό πρόγραμμα που χρηματοδοτήθηκε από το ΕΛΙΔΕΚ, στο πλαίσιο της Δράσης «1η Προκήρυξη ερευνητικών έργων ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για την ενίσχυση των μελών ΔΕΠ και Ερευνητών/τριών και την προμήθεια ερευνητικού εξοπλισμού μεγάλης αξίας» (Αριθμός Έργου: 1310), TransMonEA project, «Διαχρατικές νομισματικές και οικονομικές εναλλαγές στην πολιτική του Μεσοπολέμου. Η ελληνική κρίση της δεκαετίας του 1930 σε ευρωπαϊκό πλαίσιο», υπό την επιστημονική διεύθυνση της Κατερίνας Μπρέγιαννη, Ακαδημία Αθηνών / ΕΛΙΔΕΚ, <https://transmonea.academyofathens.gr>.

δράση τους τις συγκεκριμένες εξελίξεις. Ναι μεν πρέπει να ερευνούμε και να καταλαβαίνουμε τις ιστορικές συνθήκες και τα όριά τους, μέσα στα οποία έδρασαν τα πολιτικά υποκείμενα, απαιτείται όμως να γνωρίσουμε, όσο γίνεται περισσότερο, γιατί και πώς έδρασαν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο. Προς αυτήν την κατεύθυνση βοήθανε και συμβάλλουν συγκεκριμένα είδη τεκμηρίων και πηγών, όπως είναι η προσωπική αλληλογραφία των δρώντων υποκειμένων. Οι επιστολές, οι οποίες τις περισσότερες φορές δεν είχαν σκοπό τη δημόσια έκθεση και κοινοποίηση, αποτελούν πρόσθετο εργαλείο για την κατανόηση των προθέσεων, των απόψεων αλλά και του τρόπου δράσης μέσα στους περιορισμούς που θέτουν οι ίδιες οι συνθήκες, οι οποίες απαιτούν προσεκτική χρήση, πάντα σε συνδυασμό με άλλες πηγές.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε πρωθυπουργός κατά το μεγαλύτερο μέρος της εξεταζόμενης περιόδου, ενώ ο Εμμανουήλ Τσουδερός, εκτός από πολιτικός παράγοντας, διετέλεσε ανώτατο τραπεζικό στέλεχος τόσο στην Εθνική Τράπεζα όσο και στη νεοσύστατη Τράπεζα της Ελλάδος. Η αλληλογραφία των δύο ανδρών, κατά την περίοδο 1928-1936, καλύπτει ακριβώς τις παραπάνω ιστορικές ανάγκες, αφού περιλαμβάνει σημαντικά διαφωτιστικά στοιχεία για την ελληνική οικονομία του Μεσοπολέμου, για τις διαδικασίες σύναψης των αναγκαίων δανείων με τις ξένες τράπεζες, για τις διαπραγματεύσεις με την Κοινωνία των Εθνών και για τον ρόλο που διαδραμάτισαν διάφοροι εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Η αλληλογραφία Τσουδερού – Βενιζέλου συνολικά είναι αρκετά ευρύτερη και ξεκινά ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1910, όταν ο Βενιζέλος προσπάθησε να εντάξει, με επιτυχία, στο κόμμα του τον νεαρό δικηγόρο από το Ρέθυμνο, του οποίου η οικογένεια, παραδοσιακά, ανήκε στο αντίπαλο πολιτικό στρατόπεδο κατά την περίοδο της Κρητικής Πολιτείας². Η ίδια η φύση της αλληλογραφίας, με την αποστολή και τη διασπορά των επιστολών, ο χαρακτηρισμός τους σε επίσημα δημόσια έγγραφα ή εμπιστευτικές προσωπικές ανταλλαγές απόψεων και πληροφοριών, η διαμεσολάβηση μέσω τρίτων προσώπων, η αποστολή τους σε διαφορετικά σημεία στον χώρο (κυβερνητικές υπηρεσίες, ξενοδοχεία, προσωπικές διευθύνσεις), όπου δηλαδή βρίσκονταν κάθε φορά οι εμπλεκόμενοι, καθώς και το είδος των ιδίων των τεκμηρίων (χειρόγραφες επιστολές, δακτυλογραφημένα αντίγραφα, τηλεγραφήματα κ.λπ.) καθιστά αδύνατη τη συνύπαρξη όλων των τεκμηρίων σε ένα μόνο αρχειακό χώρο. Επομένως, η διασπορά του υλικού οδηγεί στη

2. Αναλυτικά για τη διαδικασία προσχώρησης του Τσουδερού στη βενιζελική παράταξη και τη σχετική αλληλογραφία, βλ. Μαργαρίτα Δρίτσα, *Εμμανουήλ Ι. Τσουδερός 1882-1956. Κεντρικός Τραπεζίτης και Πολιτικός*, Αθήνα 2012, σ. 51-61.

δημιουργία μικρών ή μεγάλων ελλείψεων, με αποτέλεσμα κάποια σωζόμενα τεκμήρια να λανθάνουν σε διάφορα προσωπικά και δημόσια αρχεία.

Η ανά χείρας εργασία εντάσσεται στην προβληματική των πολύμορφων μεθοδολογικών προσεγγίσεων του προγράμματος «Διακρατικές νομισματικές και οικονομικές εναλλαγές στην πολιτική του Μεσοπολέμου. Η ελληνική κρίση της δεκαετίας του 1930 σε ευρωπαϊκό πλαίσιο», στο οποίο «η συνθετική έρευνα βασίζεται σε μακροϊστορικά εργαλεία, σε συνδυασμό με τη μελέτη παραδειγμάτων», ώστε να διερευνηθεί η επίδραση διεθνών και εθνικών οικονομικών θεσμών στη διαμόρφωση της συγκυρίας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο³. Συγκεκριμένα, η αλληλογραφία Βενιζέλου – Τσουδερού αξιοποιείται ερευνητικά σε συνδυασμό με άλλες πηγές που βρίσκονται επίσης υπό εξέταση στο ευρύτερο πλαίσιο του Προγράμματος: κοινοβουλευτικά τεκμήρια, ποικίλα ποσοτικά δεδομένα που αφορούν την οικονομική και κοινωνική ζωή, καθώς και αρχεία εμπλεκόμενων διεθνών θεσμών, με σκοπό την πολυεπίπεδη οργάνωση των κεντρικών υποθέσεων εργασίας.

Με βάση, λοιπόν, την παραπάνω προσέγγιση, το άρθρο επιδιώκει να παρουσιάσει μια ανασύνθεση της αλληλογραφίας Τσουδερού – Βενιζέλου, μέσα από την αρχειακή έρευνα, ώστε να επιτευχθεί γραμμική χρονολογική κατάταξη, που απαιτείται για την πληρέστερη κατανόηση του περιεχομένου, και σύνδεση με διαφορετικής φύσης τεκμήρια, τα οποία αφορούν τις σχετικές πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες. Όπως αποδείχθηκε, το μεγαλύτερο μέρος της αλληλογραφίας έχει σωθεί, αναδεικνύοντας, όμως με έμφαση τα υπάρχοντα κενά και τα επακόλουθα ερμηνευτικά ζητήματα. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο κύριος στόχος της παρούσας μελέτης είναι η ιχνηλάτηση συγκεκριμένων αρχειακών πηγών για την αξιοποίησή τους και όχι η καθαυτό μελέτη των χρηματοπιστωτικών διεργασιών και της οικονομικής κρίσης, που απαιτεί διαφορετική μεθοδολογική προσέγγιση. Επιδιώκεται δηλαδή να καταδειχθεί η διαδικασία συγκρότησης του υλικού και, μέσω των ενδεικτικών παραδειγμάτων που παρουσιάζονται, να προταθούν τρόποι αξιοποίησης που μπορούν να συμβάλουν στη γενικότερη μελέτη και ανάλυση των διεργασιών και των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης του Μεσοπολέμου.

3. Βλ. «Περιγραφή του Προγράμματος», <https://transmonnea.academyofathens.gr/index.php/homepage/perigrabi-programmatos> και Κατερίνα Μπρέγιανη, «Παρουσίαση του Προγράμματος TransMonEA, “Διακρατικές νομισματικές και οικονομικές εναλλαγές στην πολιτική του Μεσοπολέμου. Η ελληνική κρίση της δεκαετίας του 1930 σε ευρωπαϊκό πλαίσιο», στο πλαίσιο του Συνεδρίου «Pour une analyse des réseaux technocratiques des institutions internationales, régionales et locales; l’articulation global-local et l’institutionnalisation afférente», Πανεπιστήμιο Paris I, 9-10 Οκτωβρίου 2021: https://youtu.be/0d3atp_wjco.

Περί αρχείων

Η φύση του υπό εξέταση αρχειακού υλικού θεωρώ ότι μας επιτρέπει να στραφούμε στην προσέγγιση του Michel Foucault, κατά την οποία και μεν το αρχείο αποκόβεται από τον φυσικό του χώρο, αντιμετωπίζεται όμως ως εννοιολογικός σχηματισμός που διαμορφώνεται από τις σχέσεις εξουσίας, αφού ως σύστημα λεκτικότητας νομιμοποιεί αυτό που πρέπει να ειπωθεί. Με αυτόν τον τρόπο, το αρχείο δεν αναπαράγει τη γνώση για το παρελθόν αλλά στην πραγματικότητα παράγει νόημα, το οποίο «δεν είναι μνημείο για κάποια μελλοντική χρήση αλλά τεκμήριο για ενδεχόμενη χρησιμοποίηση»⁴, δηλαδή εργαλείο της μεθόδου που διαιωνίζει την αντικειμενοποίηση και την καθυπόταξη. Όσο κι αν φαντάζει ιδιαίτερα αφαιρετική αυτή η φουκωϊκή προσέγγιση, επιτρέπει τη γόνιμη αξιοποίηση των έκδηλων επιφυλάξεων για τη δομή και τον ρόλο των θεσμοθετημένων αρχείων, θέτοντας το ερώτημα ποιος και για ποιο λόγο δημιούργησε τον αρχειακό χώρο. Σε συνδυασμό με τα ερωτήματα για τον ρόλο και τους σκοπούς του αρχικού συλλέκτη, ο οποίος, σημειωτέον, κατά τον Walter Benjamin πρέπει να εξαφανιστεί για να μπορέσει να κατανοηθεί⁵, και κατ' επέκταση το ίδιο το αρχείο του να αποκτήσει νόημα, υποδηλώνεται η εκτίμηση ότι το αρχείο αποτελεί ήδη πριν από τη χρήση του υλικού του μια ανακατασκευή, δηλαδή λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψη η συγκεκριμένη οπτική γωνία που ήδη εμπεριέχεται κατά τη διαδικασία καταγραφής της ιστορίας. Το αρχείο, λοιπόν, έχει διττή υπόσταση: είναι μεν κέντρο ερμηνείας αλλά συγχρόνως έχει ήδη περάσει από κάποια ερμηνευτικά στάδια. Αυτή η ιδιότητα το καθιστά άναρχο και καταστροφικό, μη αντικειμενικό και αθώο υλικό, καθώς εκφράζει την εξουσία της κοινωνίας πάνω στη μνήμη και στο μέλλον⁶. Διότι, όπως επισημαίνει σε άλλο σημείο ο Jacques Le Goff, δεν υπάρχει αθωότητα στα τεκμήρια που εμπεριέχονται σε ένα αρχείο, αφού «η εξουσία πάνω στη μελλοντική μνήμη, η εξουσία της δι-

4. Michel Foucault, *Επιτήρηση και τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής*, μτφρ. Τάσος Μπέτζελος, επιμ. Λουκάς Ρινόπουλος, Αθήνα 2011, σ. 218· ο ίδιος, *Η αρχαιολογία της γνώσης*, μτφρ. Κωστής Παπαγιώργης, Αθήνα 1987, σ. 194-202.

5. Walter Benjamin, «Αποσυσχεύω τη βιβλιοθήκη μου», Walter Benjamin, Jorge Luis Borges, Ray Bradbury, Walt Disney, Umberto Eco, Dorothy L. Sayers, Jules Verne, Ανδρέας Εμπειρίκος, Εμμανουήλ Δ. Ροΐδης, *Περί βιβλιοθηκών*, μτφρ. Αχιλλέας Κυριακίδης, Δημήτρης Καλοκύρης, Αλόη Σιδέρη κ.ά., Αθήνα 1993, σ. 166.

6. Jacques Le Goff, *Ιστορία και μνήμη*, μτφρ. Γιάννης Κουμπουρλής, επιμ. Έφη Γαζή, Αθήνα 1998, σ. 16.

αιώνισης οφείλει να αναγνωρίζεται και να εξουδετερώνεται», ώστε το τεκμήριο να απομυστικοποιείται⁷.

Αντίστοιχα, μπορούμε να προσεγγίσουμε τα αρχεία πολιτικών και οικονομικών προσωπικοτήτων, είτε τα προσωπικά τους είτε τα επαγγελματικά τους, τα οποία συνήθως αποτελούν τμήμα ενός ευρύτερου θεσμικού αρχείου. Από τη μία πλευρά, το ίδιο το ενεργό υποκείμενο, για παράδειγμα ο Τσουδερός, συμπεριφέρεται ως αρχειοθέτης της δράσης του, που είναι σε σημαντικό βαθμό υπεύθυνος και για τον αγώνα ενάντια στη διασκόρπιση (συλλογή τεκμηρίων) αλλά και για τη διασπορά των τεκμηρίων-δεδομένων, ακριβώς λόγω της αγωνίας για τη σωτηρία τους, που καταλήγει στη διασπορά για να σωθούν και να λειτουργήσουν ανάλογα στο μέλλον. Απέναντι στις συγκυρίες και στις ιδιαίτερες καταστάσεις, η αντίδραση του αρχειοθέτη λειτουργεί ως τραύμα που καθορίζει η συσσώρευση τεκμηρίων, ώστε να μην καταλήγει σε άμορφη μάζα τυχαίας σωτηρίας, αλλά να παρουσιάζεται το αρχείο ως θραύσματα και επάλληλα επίπεδα μέσω της διαδικασίας διευθέτησης. Βεβαίως, η διευθέτηση αυτή περιλαμβάνει επίσης και την επιλεκτική αφαίρεση ή καταστροφή τεκμηρίων, η τελική έλλειψη των οποίων καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την ουσία και τη σημασία των σωζόμενων θραυσμάτων που απαρτίζουν το τελικό αρχείο. Σε αυτήν την περίπτωση δημιουργείται ένα, κατά τον Benjamin, «σύμπλεγμα αστερισμών», ένας στρατηγικός υπολογισμός που επιδιώκει την τάξη, τη συνολικότητα και την αποτελεσματικότητα, ώστε τελικά το αρχείο να επιβιώνει ως τόπος ανασκαφής και κατασκευής, δηλαδή «ως δραματοποίηση της πραγματικότητας»⁸. Τέλος, από το σύμπλεγμα αστερισμών του συλλέκτη καταλήγουμε στη δραστηριότητα του ερευνητή, την αναδιάταξη και τη διαδικασία εξέτασης του αρχείου, που απαιτεί ενεργητική σκέψη και ερμηνεία και κυρίως ανοικτή υποκειμενικότητα. Διότι το τεκμήριο παράγει νόημα μέσω της σύνδεσής του με άλλα δεδομένα, τα οποία αναφέρονται σε ευρύτερα κοινωνικά και ιστορικά συγκείμενα. Πιο συγκεκριμένα, τα τραπεζικά αρχεία, στα οποία ουσιαστικά ανήκει σημαντικό τμήμα των αρχείων Τσουδερού, προσφέρουν τη διερεύνηση ευρύτερων κοινωνικών διαδικασιών, αφού «το γεγονός ότι ο συγκεκριμένος επαγγελματικός κλάδος συνδέεται άμεσα με τη διαχείριση του χρήματος καθιστά εφικτή την παρατήρηση της ανθρώπινης ψυχολογίας απέναντι στα συναλλακτικά μέσα»⁹. Αυτήν ακριβώς την παρατήρηση δι-

7. Στο ίδιο, σ. 249.

8. Arlette Farge, *Η γεύση του αρχείου*, μτφρ. Ρίκα Μπενβενίστε, Αθήνα 2004, σ. 63.

9. Κατερίνα Μπρέγιαννη, «Ιστορική έρευνα και αρχειακή τεκμηρίωση. Ζητήματα ανάδειξης των τραπεζικών αρχείων», *Δελτίον Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών* 34 (2003), σ. 114.

ευρύνει η παράλληλη αρχειακή πράξη πάνω στο υλικό της αλληλογραφίας Βενιζέλου – Τσουδερού, επιτρέποντας να δούμε τις υπάρχουσες νοοτροπίες και πεποιθήσεις που φέρουν τα συγκεκριμένα δρώντα υποκείμενα ως ένα συνεκτικό σύστημα σκέψης και συμπεριφοράς «που ταιριάζει με τον τρόπο που οι άνθρωποι ζουν στην κοινωνία στη συγκεκριμένη τους τάξη και στη συγκεκριμένη τους κατάσταση ταξικής πάλης, ενάντια σε όσους βρίσκονται από πάνω ή, αν θέλετε, από κάτω τους»¹⁰.

Εντοπισμός και αξιοποίηση της αλληλογραφίας

Το συνολικό Αρχείο Τσουδερού αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, μια πολύ ιδιαίτερη περίπτωση αρχείου για τα ελληνικά δεδομένα. Εκτός από τον όγκο των τεκμηρίων, θα πρέπει να επισημανθεί η διασπορά του σε πολύ συγκεκριμένα θεσμικά σημεία αρχειακής φύλαξης και συντήρησης, που σε μεγάλο βαθμό έγινε με τη συνειδητή επιλογή του ίδιου του Τσουδερού, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα εμφανές σύμπλεγμα αστερισμών με υπεύθυνο τον συλλέκτη Τσουδερό.¹¹ Είναι φανερό ότι ο Τσουδερός από πολύ νωρίς στην καριέρα του κατεχόταν από μια συνειδητή αρχειακή αντίληψη, με αποτέλεσμα να προσπαθεί να διαφυλάξει κάθε είδους τεκμήριο που έκρινε σημαντικό για την υστεροφημία του. Με τα χρόνια επίσης απέκτησε τη μανία φύλαξης κάθε αντικειμένου το οποίο έφερε για τον ίδιο αναμνηστική αξία. Γι' αυτόν τον λόγο το ιδιωτικό του αρχείο περιλαμβάνει, για παράδειγμα, καρτ-ποστάλ και σουβενίρ από τα ταξίδια, μαζί με αναλυτικούς καταλόγους με τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα, όπως βίζες, εισιτήρια, προσκλήσεις κ.λπ.

Αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Τσουδερός αποφασίζει να δωρίσει μεγάλο μέρος του αρχείου του σε διάφορους φορείς και ιδρύματα. Έτσι, από το 1945 έως το 1949 παραχωρεί:

- α) στα Γενικά Αρχεία του Κράτους μέρος του αρχείου, για την κρητική περίοδο, έως το 1915, η οποία περιλαμβάνει κυρίως οικογενειακά τεκμήρια, και για την ταραχώδη περίοδο 1918-1922.
- β) στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη μέρος του αρχείου που έχει σχέση με

10. Eric Hobsbawm, *Για την Ιστορία*, μτφρ. Παρασκευάς Ματάλας, επιμ. Χρήστος Γκαβάγιας, Αθήνα 1998, σ. 227.

11. Όπως φαίνεται παρακάτω, ο Χρήστος Κατζηωσόφ κάνει λάθος, όταν υποστηρίζει ότι το αρχείο Τσουδερού το εμπιστεύτηκε η οικογένειά του στα Γενικά Αρχεία του Κράτους και στην Τράπεζα της Ελλάδος. βλ. Χρήστος Κατζηωσόφ, «Πολιτικοί τραπεζίτες και διαπραγματευτές στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα», *Τα Ιστορικά* 71 (2020), σ. 10.

- την πρωθυπουργία του και καλύπτει τη Μάχη της Κρήτης και το πρώτο διάστημα της εξόριστης κυβέρνησης στο Κάιρο.
- γ) στο Ιστορικό Αρχείο της Τράπεζας της Ελλάδας παραχωρεί το τμήμα του υπηρεσιακού αρχείου για τα χρόνια που υπηρέτησε ως υποδιοικητής και διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος.
- δ) στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης φυλάσσονται δύο αρχεία: το Αρχείο Εμμανουήλ Τσουδερού που παραχωρήθηκε το 1946 (ΑΤΙΜΚ) και το Αρχείο Μαρίας Εμμανουήλ Τσουδερού, που παραχωρήθηκε από την κόρη του Βιργινία το 2011 (ΑΜΕΤ-ΙΜΚ). Το τελευταίο περιλαμβάνει, εκτός από το προσωπικό τμήμα της Μαρίας Τσουδερού, τα κατάλοιπα του αρχείου του Εμμανουήλ Τσουδερού, τα οποία εμπεριέχονται σε 24 μεγάλες κούτες¹². Στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης έγινε επιτόπια έρευνα στα δύο υπάρχοντα αρχεία, με αποτέλεσμα την ενδελεχή αποδελτίωση του σχετικού αρχειακού υλικού.

Το προσωπικό αρχείο του Ελευθερίου Βενιζέλου είχε διαμοιραστεί σε τρία ιδρύματα: στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», στο Ελληνικό Λογοτεχνικό & Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ) και στο Μουσείο Μπενάκη, τα οποία μετά από κοινή συνεργασία προχώρησαν στην ψηφιακή ενοποίηση των συλλογών τους. Στο ενιαίο ψηφιοποιημένο αρχείο (ΕΙΕΜΕΒ)¹³ δεν υπάρχουν ειδικοί φάκελοι που να αφορούν στις συνεργασίες των δύο ανδρών. Γι' αυτόν τον λόγο έπρεπε να γίνουν πολλαπλές αναζητήσεις μέσω του συνδυασμού κατάλληλων όρων, ώστε να βρεθούν όλα τα έγγραφα που είχαν ανταλλάξει ο Βενιζέλος και ο Τσουδερός, και να επιτευχθεί η τελική επιλογή της αλληλογραφίας.

Όπως ειπώθηκε στην αρχή, το σύνολο της αλληλογραφίας Τσουδερού – Βενιζέλου καλύπτει μία μεγάλη περίοδο, από τις αρχές της δεκαετίας του 1910 και την επακόλουθη ένταξη του Τσουδερού στο Φιλελεύθερο κόμμα: αρχίζει να πυκνώνει από το 1923 με την εξειδίκευση του Τσουδερού σε οικονομικά ζητήματα, τη συμμετοχή του δηλαδή σε συγκεκριμένες διπλωματικές αποστολές, την ανάληψη του Υπουργείου Οικονομικών, το 1924, και τελικά την πρόσληψή του στην Εθνική Τράπεζα, το επόμενο έτος, ενώ η αλληλογραφία συνεχίζεται αδιαλείπτως έως το 1936, μέχρι και λίγες μόνο μέρες πριν τον θάνατο του Βενιζέλου.

12. Το αρχείο βρισκόταν στο υπόγειο της οικίας της Βιργινίας Τσουδερού στην Αθήνα. Πριν τη μεταφορά του στο Ηράκλειο, έγινε μια αρχική αποδελτίωση και καταγραφή από τους Μαργαρίτα Δρίτσα, Μανόλη Αρκολάκη και Άννα Μανδυλαρά.

13. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» – Ψηφιακό Αρχείο, <http://www.venizelosarchives.gr/index.asp>.

Η αρχειακή έρευνα απέφερε ένα σώμα 269 επιστολών, από τις οποίες 12 είναι αχρονολόγητες, ενώ στην υπό εξέταση περίοδο, 1928-1936, περιλαμβάνονται 188 επιστολές. Σε αυτές υπολογίζεται και μια ανοιχτή επιστολή του Τσουδερού που είχε δημοσιευθεί με το ψευδώνυμο Γιάννης Κάισαρης. Οι 70 προέρχονται από τα διάφορα αρχεία Τσουδερού και οι υπόλοιπες από το Αρχείο Βενιζέλου. Οι 55 από αυτές έχουν αποστολέα τον Βενιζέλο και οι 133 τον Τσουδερό. Στα τεκμήρια περιλαμβάνονται επιστολές, τηλεγραφήματα, διαβιβαστικά, σημειώματα, εκθέσεις και επισκεπτήρια. Από τη μελέτη των επιστολών διαπιστώνουμε ότι είχαν σταλεί επιπρόσθετες επιστολές που δεν έχουν σωθεί, ενώ είναι εμφανές ότι υπήρξαν και άλλες, για τις οποίες δεν υπάρχει η παραμικρή αναφορά, αλλά υπονοούνται από διάφορες ενδείξεις.

Η επιλεκτικότητα, όπως ειπώθηκε, χαρακτηρίζει γενικά τα αρχεία και το αρχείο Τσουδερού ειδικά έχει συνειδητά κενά, όπως συμπερασματικά μπορούμε να υποθέσουμε από το εύρος της διαφοράς των επιστολών που έχει λάβει ο Τσουδερός σε σύγκριση με αυτές που είναι ο αποστολέας.

Αποτέλεσμα της έρευνας ήταν η συγκρότηση δύο βάσεων δεδομένων, η βασική, για τη χρονική περίοδο 1928-1936, και η συμπληρωματική, για την περίοδο 1910-1927 με το σύνολο των επιστολών που βρέθηκαν, ενώ συγχρόνως συγκεντρώθηκαν σε αποθετήριο τα αντίστοιχα ψηφιακά αντίτυπα προς διευκόλυνση των ερευνητικών στόχων του TransMonEA Project. Όπως γίνεται κατανοητό, η συνολική αλληλογραφία των δύο ανδρών αποκτά αξιοσημείωτο ενδιαφέρον ως συμπληρωματικό τεκμήριο για την ελληνική οικονομία του Μεσοπολέμου, τις διπλωματικές διεργασίες και τη στάση των ιδιωτικών τραπεζών απέναντι στον νέο παράγοντα που εμφανίστηκε εκείνη την εποχή, κάτω από τη διεθνή πίεση: την Κεντρική Τράπεζα. Ξεχωριστό ερευνητικό ενδιαφέρον προκαλούν οι αναφορές στον ρόλο και την εμπλοκή επώνυμων πολιτικών και οικονομικών παραγόντων στα συγκεκριμένα γεγονότα της εποχής. Για να διευκρινιστεί η μεθοδολογική προσέγγιση, βάσει της οποίας εντάσσεται και η αλληλογραφία Βενιζέλου – Τσουδερού στην ευρύτερη προβληματική, παρακάτω επιλέγονται¹⁴ δύο περιπτώσεις μελέτης συγκεκριμένων επιστολών, στις οποίες αναδύεται, αρκετά χαρακτηριστικά, ο ρόλος των δύο ανδρών στα ζητήματα της νομισματικής πολιτικής και των διαπραγματεύσεων για τα εξωτερικά δάνεια.

14. Βλ. Μανόλης Αρκολάκης, «Κατάλογος Αλληλογραφίας Βενιζέλου – Τσουδερού (1928-1936)», TransMonEA Project. Πρόσβαση μετά από αίτημα μέσω της ιστοσελίδας του προγράμματος: <https://transmonEA.academyofathens.gr>.

Πρώτη περίπτωση: Η συνεργασία στη διάρκεια του έτους 1928

Η εξέταση της αλληλογραφίας αναδεικνύει από τη μία πλευρά τον σημαντικό βαθμό καλής συνεργασίας, αμοιβαίας εκτίμησης και εμπιστοσύνης αλλά συγχρόνως και την ισχυρή προσωπικότητα του καθενός και τις προσωπικές απόψεις εκάστου, για παράδειγμα για τον ρόλο της Κεντρικής Τράπεζας, τις διαπραγματεύσεις με τους διεθνείς θεσμούς, τόσο για τα δάνεια όσο και κατά την περίοδο της νομισματικής κρίσης, και τέλος για τις σχέσεις με τους διάφορους παραγωγικούς φορείς της χώρας. Χωρίς φυσικά, όπως θα δούμε παρακάτω, να λείπουν και οι έντονες τριβές και αντιπαράθεσεις.

Μπορεί να γίνει μια αρχική κατηγοριοποίηση των επιστολών. Λίγες αφορούν σε προσωπικό επίπεδο, όπως π.χ. για τα λουλούδια για τον κήπο στο σπίτι του Βενιζέλου στα Χανιά, πελατειακές χάρες (ρουσφέτια), όπως η πρώτη επιστολή της εξεταζόμενης περιόδου (28.1.1928) και κυρίως επιστολές για την πολιτική και οικονομική πολιτική. Ως παράδειγμα για τον τρόπο εξέτασης και χρήσης της αλληλογραφίας ως αποσπασματικού ιστορικού τεκμηρίου, μπορούν να εξεταστούν οι επιστολές που ανταλλάχθηκαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 1928, όταν δηλαδή είχαν ξεκινήσει οι συνομιλίες για το ελληνικό χρέος με τη Γαλλία, ενώ παράλληλα ολοκληρώνονταν οι διαδικασίες για την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδας και ο Βενιζέλος θα σχημάτιζε την πρώτη κυβέρνηση της τετραετίας 1928-1932.

Να υπενθυμίσουμε ότι το χρέος προς τη Γαλλία εμπίπτει στις πολεμικές συμμαχικές πιστώσεις της περιόδου 1918-1919, τις οποίες χορήγησαν στην Ελλάδα οι τρεις σύμμαχες χώρες, Βρετανία, Γαλλία και ΗΠΑ. Στην περίοδο 1923-1928, οι ελληνικές κυβερνήσεις επιδιώκουν τη σύναψη δανείου για την αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος, αλλά οι δανειστές θέτουν ως προϋπόθεση τη διευθέτηση των πολεμικών δανείων για την αποκατάσταση των πιστώσεων. Η ελληνική ήττα του 1922 επέτρεψε στους διεθνείς δανειστές να εκμεταλλευτούν τη δεινή οικονομική και πολιτική κατάσταση της Ελλάδας και να επαναδιαπραγματευτούν τις συμφωνίες για τα πολεμικά δάνεια, εις βάρος των ελληνικών συμφερόντων. Όπως επισημαίνεται, «οι πιέσεις που ασκήθηκαν πάνω στις ελληνικές κυβερνήσεις όλη αυτή την περίοδο φαίνονται καθαρά μέσα από την επίσημη αλληλογραφία των διαφόρων παραγόντων της εποχής που υπάρχει στα διάφορα αρχεία»¹⁵.

15. Νίκος Παντελάκης, «Τα πολεμικά δάνεια», Γιώργος Μαυρογορδάτος, Χρήστος Κατζηωσήφ (επιμ.), *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, Ηράκλειο 1988, σ. 413.

Αξίζει να επισημανθεί ότι, ενώ η αλληλογραφία των δύο ανδρών την προηγούμενη χρονιά (1927) είναι σποραδική αλλά συγκεκριμένη, για τις διαπραγματεύσεις με τη Γαλλία, στο πρώτο εξάμηνο του 1928 πυκνώνει σημαντικά και διακόπτεται λίγο πριν τον σχηματισμό της πρώτης κυβέρνησης του Βενιζέλου, τον Ιούλιο. Μάλιστα, δεν υπάρχει καμία επιστολή μέχρι τον ανασχηματισμό τον Ιούνιο του 1929. Για το πρώτο εξάμηνο του 1928 υπάρχουν, λοιπόν, 8 επιστολές, 4 από τον καθένα, και εκτός από την πρώτη, που αφορά στο αίτημα του Βενιζέλου για διευκόλυνση φιλικού του προσώπου, οι υπόλοιπες αφορούν στις διαπραγματεύσεις με τη Γαλλία για το πολεμικό χρέος της Ελλάδας. Σε χειρόγραφο διαβιβαστικό¹⁶ ο Τσουδερός αναφέρεται στην επισύναψη εμπιστευτικού σημειώματος για τις διαπραγματεύσεις με τη Γαλλία, το οποίο όμως δεν εντοπίστηκε σε κανένα αρχείο. Ο Τσουδερός επανέρχεται σε λίγες μέρες με νέα δακτυλογραφημένη επιστολή¹⁷, η οποία υπάρχει μόνο ως αντίγραφο που είχε φυλάξει ο Τσουδερός, με ιδιόχειρο σημείωμα που επισημαίνεται ότι, παρότι απευθύνεται προς τον βουλευτή Β. Σκουλά, θα κατέληγε στον ίδιο τον Βενιζέλο. Την επόμενη ημέρα ο Βενιζέλος συντάσσει προσχέδιο πολυσέλιδης επιστολής¹⁸ σχετικά με το προηγούμενο εμπιστευτικό σημείωμα. Εδώ διαπιστώνουμε ότι, όπως ειπώθηκε, το σημείωμα δεν έχει εντοπιστεί σε κάποιο αρχείο, ενώ η τελική επιστολή, απ' ό,τι φαίνεται από τις επιστολές που υπάρχουν στο αρχείο Τσουδερού, δεν στάλθηκε ποτέ.

Στο διαβιβαστικό του Τσουδερού (31.3.1928) διαπιστώνεται η απόλυτη διάθεση για συνεργασία με τον Βενιζέλο, αφού, εκτός από το σημείωμα, ο Τσουδερός διευκρινίζει ότι είναι διατεθειμένος να αποστείλει ολόκληρο τον σχετικό φάκελο για τις διαπραγματεύσεις. Συγχρόνως, την ίδια περίοδο, ολοκληρωνόταν οι διαδικασίες για την ίδρυση της Κεντρικής Τράπεζας, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ΚτΕ, παρά τις ισχυρές αντιδράσεις των ελληνικών τραπεζικών κύκλων. Γι' αυτό ακριβώς το ζήτημα, ο Τσουδερός, υπέρμαχος της ίδρυσης Κεντρικής Τράπεζας, στέλνει επιστολή προς τον Σκουλά με σκοπό την ενημέρωση του Βενιζέλου, ο οποίος εκείνες τις ημέρες ήταν άρρωστος.

Πρόκειται για μια οξύτατη επιστολή του Τσουδερού (5 σελίδες) χωρίς τη συνηθισμένη διπλωματική γλώσσα. Με αφορμή τα δημοσιεύματα στον Τύπο κατά του Αλέξανδρου Διομήδη και του εαυτού του, που προορίζονταν

Για την αλληλογραφία Βενιζέλου – Τσουδερού μέχρι το 1927 σε σχέση με τις πολεμικές πιστώσεις, βλ. Δρίτσα, *Τσουδερός*, σ. 118-137.

16. Επιστολή Τσουδερού προς Βενιζέλο, 31.3.1928 (ταξ. αριθ. 067-3), ΕΙΕΜΕΒ.

17. Επιστολή Τσουδερού προς Βενιζέλο, 4.4.1928 (ταξ. αριθ. φ5/100), ΑΤΙΜΚ.

18. Επιστολή Βενιζέλου προς Τσουδερό, 5.4.1928 (ταξ. αριθ. 275~7), ΕΙΕΜΕΒ.

για τις θέσεις του διοικητή και υποδιοικητή, αντίστοιχα, της νεοσύστατης Τράπεζας της Ελλάδος, ο Τσουδερός θεωρεί ότι επιδιώκεται να επιλεχθούν για τις θέσεις αυτές άλλα πρόσωπα από τον τραπεζικό χώρο, που δεν θα προχωρούσαν στη νομισματική εξυγίανση. Ο Τσουδερός ήταν πεπεισμένος ότι ο μεγαλύτερος αντίπαλος προς τη συγκεκριμένη πολιτική ήταν η Τράπεζα Αθηνών «και ίσως και οι Λοβέρδοι», ενώ διαπιστώνει ότι δεν υπήρχε η απαιτούμενη υποστήριξη από την ευρύτερη δημοκρατική παράταξη, παρότι θεωρεί ότι εναντίον τους είναι σύσσωμη η φιλοβασιλική παράταξη. Κατά τη γνώμη του, είχαν επιστρατεύσει όλες τους τις δυνάμεις και καταλήγει: «Η κεφαλαιοκρατία δεν φεύγει μέσω δια να επιτύχει τον σκοπόν της». Σύμφωνα με τις πληροφορίες του, διαδίδεται ότι ο Βενιζέλος είναι κατά της σταθεροποιήσεως. Ο Τσουδερός προειδοποιεί ότι εκτός από την πολιτική κρίση θα επέλθει και οικονομική, «εξ ης οι καρχαρίαί του χρηματιστηρίου και της Τραπεζής Αθηνών θα επωφεληθούν». Προειδοποιεί ότι, εάν δεν ιδρυθεί η εκδοτική τράπεζα, κινδυνεύει (θα επέλθει «μποτιλιάρισμα») τόσο το υπό διαπραγματέυση δάνειο όσο και το αντίστοιχο αμερικανικό δάνειο.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τις εκτιμήσεις του Τσουδερού, «το μποτιλιάρισμα» θα έχει καταστροφικές συνέπειες: δεν θα ιδρυθεί η εκδοτική τράπεζα, δεν θα επέλθει σταθεροποίηση του νομίσματος και θα υπάρξει αδυναμία να καλυφθούν τα υπάρχοντα ελλείμματα του προϋπολογισμού. Όσον αφορά στο προσφυγικό ζήτημα, θα υπήρχε έλλειψη χρήματος, για να συνεχιστεί το έργο της αποκατάστασης των προσφύγων υπό τη διεύθυνση της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ). Τέλος, σε σχέση με τον τραπεζικό χώρο, η Εθνική Τράπεζα δεν θα μπορούσε να πληρώσει το συμπληρωματικό μητρώο της αποζημίωσης των αστών προσφύγων, ενώ οι ομολογίες των ανταλλαξίμων «μοιραίως θα υποστούν ραγδαίαν υποτίμησιν, ήν επιδιώκει από προχθές η Τράπεζα Αθηνών και δύναμαι να σου το αποδείξω διά δέκα εκ των εντιμωτέρων μεσιτών του χρηματιστηρίου». Είναι μάλλον φανερό ότι ο Τσουδερός ένωσε ότι ο Βενιζέλος πιεζόταν και ταλαντευόταν, και δεν στήριζε με θέρμη την πολιτική της ίδρυσης της Τράπεζας της Ελλάδος. Ο Τσουδερός αναγκάστηκε, λοιπόν, να γίνει οξύτατος και να παρουσιάσει ονομαστικά αυτούς που θεωρούσε υπεύθυνους, θέτοντας ξεκάθαρα τον κίνδυνο της ρήξης με τους θεσμούς στο εξωτερικό.

Από ερευνητική σκοπιά, η συγκεκριμένη επιστολή ως τεκμήριο μπορεί να αξιοποιηθεί δημιουργικά, σε συνδυασμό φυσικά με διάφορα άλλα ιστορικά τεκμήρια. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η έρευνα στον καθημερινό Τύπο της περιόδου, αφού υπάρχουν συγκεκριμένες αναφορές στην επιστολή καθώς και στα Πρακτικά της Βουλής, σε σχέση με αναφορές σε πολιτικά πρόσωπα. Για παράδειγμα, ο Κ. Ζαβιτσάνος, που αναφέρεται

στην επιστολή, υπήρξε ιδιαίτερα δραστήριος στις κοινοβουλευτικές συνεδριάσεις για οικονομικά ζητήματα καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο.

Σε σύντομη επιστολή¹⁹ ο Τσουδερός ενημερώνει για την αποστολή και άλλων εγγράφων από τις διαπραγματεύσεις, ενώ επιβεβαιώνει το ραντεβού για τη συνάντηση των δύο ανδρών την ίδια ημέρα. Η επόμενη επιστολή του Βενιζέλου από τα Χανιά²⁰ επιβεβαιώνει ότι το προσχέδιο επιστολής του Βενιζέλου (5.4.1928) δεν είχε σταλεί ποτέ στον Τσουδερό. Ο λόγος της καθυστέρησης είναι εμφανές ότι οφειλόταν στη διαφωνία του Βενιζέλου για τον τρόπο που ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις για το γαλλικό χρέος, ρίχνοντας έμμεσα ευθύνες και στον Τσουδερό. Αυτό εξηγεί και τα καθυστερημένα συγχαρητήρια του Βενιζέλου για τον διορισμό του Τσουδερού στη θέση του υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος.

Τελικά, στις 29 Ιουνίου ο Βενιζέλος κοινοποιεί στον Τσουδερό επιστολή του προς τον Γ. Καφαντάρη με θέμα τις διαπραγματεύσεις για το γαλλικό χρέος²¹. Πρόκειται για μια δακτυλογραφημένη επιστολή 8 σελίδων, στην οποία αναπτύσσονται τα επιχειρήματα του Βενιζέλου για το θέμα, στο ίδιο πνεύμα με το προσχέδιο του Απριλίου. Τοποθετεί, δηλαδή, τον Τσουδερό μαζί με τους υπόλοιπους υπεύθυνους των διαπραγματεύσεων και εκφράζει τις αντιρρήσεις του για το ζήτημα του διακανονισμού μεταξύ Γαλλίας και Ελλάδας για τα πολεμικά χρέη. Ο Βενιζέλος αρνείται ότι το δάνειο για το πολεμικό υλικό πρέπει να πληρωθεί σε χρυσό. Ο συμφηφισμός, ώστε το δάνειο της Γαλλίας προς την Εθνική Τράπεζα να πληρωθεί και αυτό σε χρυσό, ήταν λανθασμένη πρόταση του Έλληνα αντιπροσώπου, διότι δεν συνέφερε την Ελλάδα, σύμφωνα με τις αναλυτικές τιμές. Η διεξοδική παρουσίαση του Βενιζέλου δείχνει, μάλλον, πόσο πρόχειρα ήταν προετοιμασμένη η ελληνική αντιπροσωπία που προσπαθούσε να συμφηφίσει τα δύο δάνεια και, από ό,τι φαίνεται, τα μέλη της αντιπροσωπίας δεν καταλάβαιναν ούτε τους οικονομικούς όρους ούτε τους όρους των δανείων. Η επιστολή αυτή, κατά τη γνώμη μου, αποτελεί ένα από τα καλύτερα δείγματα της διπλωματικής πολιτικής και πρακτικής του Βενιζέλου, αν και στο πρώτο μέρος με τα οικονομικά στοιχεία μάλλον έχει λάβει υπόψη του τα σημειώματα του Τσουδερού.

Με τον σχηματισμό της κυβέρνησης Βενιζέλου, στις 4 Ιουλίου, σταματάει η αλληλογραφία των δύο ανδρών για έναν ολόκληρο χρόνο, αλλά οι σχέσεις τους αποκαταστάθηκαν το καλοκαίρι του 1929, όταν ξαναρχίζει η αλληλογραφία σε πολύ φιλικό τόνο για προσωπικά ζητήματα και εξυπη-

19. Επιστολή Τσουδερού προς Βενιζέλο, 7.4.1928 (ταξ. αριθ. 309~44), EIEMEB.

20. Επιστολή Βενιζέλου προς Τσουδερό, 3.5.1928 (ταξ. αριθ. φ5/25), ATIMK.

21. Επιστολή Βενιζέλου προς Τσουδερό, 29.6.1928 (ταξ. αριθ. φ5/91), ATIMK.

ρετήσεις. Προς το τέλος πάντως της χρονιάς, ο Τσουδερός αρχίζει πάλι να ενημερώνει τον Βενιζέλο για οικονομικά ζητήματα με εμπιστευτικά σημειώματα, χωρίς, απ' ό,τι φαίνεται, να το γνωρίζει ο Διομήδης, ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος. Για παράδειγμα, ο Τσουδερός αποστέλλει την ετήσια έκθεση του Roussin προς την κυβέρνηση του, την οποία του είχε παραδώσει φιλικό του πρόσωπο. Οι ενημερώσεις του Βενιζέλου συνεχίζονται και τα επόμενα χρόνια, μέχρι το 1932, το διάστημα δηλαδή που ο Τσουδερός ήταν υποδιοικητής. Το μεγάλο κενό στην αλληλογραφία κατά το πρώτο έτος της πρωθυπουργίας Βενιζέλου χρήζει πάντως περαιτέρω διερεύνησης.

Δεύτερη περίπτωση: Η ύστερη συνεργασία κατά το έτος 1933

Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί η αλληλογραφία των δύο ανδρών μετά την πτώση της τελευταίας κυβέρνησης Βενιζέλου, στις 6.3.1933, όταν πλέον ο Τσουδερός ήταν διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, και μέχρι το τέλος του έτους. Στις 4 Απριλίου, ο Τσουδερός ενημερώνει τον Βενιζέλο ότι σύντομα θα του αποστείλει πληροφορίες για τον παλαιό συμβιβασμό της Βουλγαρίας με τους δανειστές της²². Η πληροφορία αυτή μπορεί να συνδυαστεί με τις συζητήσεις στη Βουλή και τις τυχόν αναφορές σε συγκρίσεις διαπραγματεύσεων για το ελληνικό χρέος με τις αντίστοιχες άλλων βαλκανικών χωρών. Ακολουθούν δύο επιστολές του Βενιζέλου για διευκολύνσεις πολιτικών του φίλων και άλλες δύο τον Ιούλιο, όταν ο Τσουδερός βρισκόταν στο Λονδίνο με τους Μάξιμο και Λοβέρδο για την αναδιάρθρωση του χρέους, ένα μόλις μήνα μετά την απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου στις 6.6.1933²³. Στην πρώτη ο Βενιζέλος αναφέρεται σε «προχθεσινό γράμμα σου από το Παρίσι», αλλά δυστυχώς η επιστολή αυτή του Τσουδερού δεν υπάρχει στο αρχείο Βενιζέλου. Στην επιστολή ο Βενιζέλος συνιστά να ζητηθεί η βοήθεια των Βρετανών για τη ρύθμιση του εξωτερικού χρέους καθώς και για την αύξηση των εισαγωγών ελληνικών καπνών, ενώ ενημερώνει για την άφιξή του στο Λονδίνο τις επόμενες μέρες. Και στην επόμενη επιστολή υπάρχει αναφορά για νέο γράμμα Τσουδερού, που επίσης δεν έχει βρεθεί. Η πολυσέλιδη επιστολή αναλύει την πολιτική

22. Επιστολή Τσουδερού προς Βενιζέλο, 4.4.1933 (ταξ. αριθ. 348-064), ΕΙΕΜΕΒ.

23. Επιστολές Βενιζέλου προς Τσουδερό, 2.7.1933 (ταξ. αριθ. φ5/49) και 11.7.1933 (ταξ. αριθ. φ5/50), ΑΤΙΜΚ.

κατάσταση στην Ελλάδα και προτρέπει ο Τσουδερός να γνωστοποιήσει το περιεχόμενο της στους Μάξιμο και Λοβέρδο. Όπως είναι γνωστό, τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς, ο Τσουδερός δημοσίευσε ανοικτή επιστολή προς τον Βενιζέλο, με το ψευδώνυμο Γιάννης Καίσαρης, όπου αναλύονται όλα τα κακώς κείμενα της ελληνικής πολιτικής από το 1916 έως το 1933²⁴. Το ενδιαφέρον είναι ότι η επιστολή είχε συνταχθεί στις 3 Ιουλίου, δηλαδή μία ακριβώς ημέρα μετά την προαναφερθείσα επιστολή του Βενιζέλου, στην οποία δεν διαφαίνεται διαφωνία μεταξύ τους. Θα έλεγα ότι οι δύο άνδρες ένωσαν ότι βρίσκονταν στην ίδια απελπιστική κατάσταση. Είναι χαρακτηριστικό ότι η επιστολή Βενιζέλου κλείνει με τη φράση «δεν μένει άλλο παρά να ευχηθή κανείς να βάλει ο θεός το χέρι του». Ακριβώς την ίδια κατακλείδα χρησιμοποιεί ο Τσουδερός στις επιστολές του προς τη γυναίκα του εκείνο το χρονικό διάστημα²⁵. Ο Βενιζέλος, μάλλον, δεν κατάλαβε ποιος ήταν ο πραγματικός συντάκτης πίσω από το ψευδώνυμο Καίσαρης, διότι μέχρι το τέλος του έτους στέλνει τρεις ακόμη επιστολές με θέμα τη διευκόλυνση πολιτικών του φίλων. Τέλος, να επισημανθεί ότι στην καταλογογράφηση του ΕΙΕΜΕΒ έχει γίνει λάθος και έχει καταχωρηθεί επιστολή του Τσουδερού με ημερομηνία 2 Δεκεμβρίου στο έτος 1933, αλλά το επιστολόχαρτο έχει τη σφραγίδα του υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, άρα η επιστολή δεν μπορεί να είχε σταλεί μετά τον Δεκέμβριο του 1930 (ο Τσουδερός ανέλαβε διοικητής στις 31.10.1931).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, τα κενά στην αλληλογραφία, με τη ρητή αναφορά σε λανθάνουσες επιστολές του Τσουδερού, καταδεικνύουν τη θραυσματική υπόσταση του αρχείου, μέσω της οποίας επιδιώκεται μια προκαθορισμένη συνολικότητα και μια συγκεκριμένη «δραματοποίηση της πραγματικότητας». Το τηλεγράφημα του Τσουδερού προς τον Βενιζέλο, στις 7.6.1933, για να εκφράσει τη συμπάθεια και την καταγγελία για τη δολοφονική απόπειρα της προηγούμενης ημέρας, βρίσκεται μόνο στο αρχείο της Τράπεζας της Ελλάδος, ανάμεσα σε δεκάδες υπηρεσιακά έγγραφα. Το μπενγιαμινικό «σύμπλεγμα αστερισμών», όμως, αναδιαμορφώνεται από το εμβόλιμο τεκμήριο της ανοικτής επιστολής και η παράλληλη συγγραφή, από την πλευρά του Τσουδερού, φαινομενικά αντιθετικών κειμένων επισημαίνει, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, την ανάγκη ανοικτής υποκειμενικότητας στην ερευνητική διαδικασία, ώστε να γίνουν αντιληπτές οι νοοτροπίες που διέπουν τη συμπεριφορά του ελληνικού πολιτικού προσωπικού στην περίοδο του Μεσοπολέμου.

24. Δρίτσα, *Τσουδερός*, σ. 244-246.

25. Στο ίδιο, σ. 247.

Επίλογος

Η ιστορική ανάλυση της ελληνικής μεσοπολεμικής κρίσης σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο απαιτεί τη σφαιρική εξέταση διαφόρων πτυχών και παραγόντων, ώστε να κατανοηθεί ο καθοριστικός ρόλος των ενεργών δρώντων υποκειμένων και να αναδειχθούν οι ευθύνες τους στις τελικές επιπτώσεις της κρίσης στο σύνολο του κοινωνικού σώματος. Όπως έχει τονίσει ο Ruggiero Romano, «η οικονομική ανάλυση διασταυρώνεται με την πολιτισμική και με την πολιτική ανάλυση. [...] πρέπει να αποτελεί μια πραγματική σύνθεση, στην οποία τα πάντα χρησιμεύουν ως στηρίγματα για όλα και στην οποία υπάρχει μια αληθινή επαλληλία στοιχείων»²⁶. Αυτή η διαδικασία απαιτεί την εξεύρεση, διερεύνηση και αξιοποίηση πλήθους πηγών και τεκμηρίων, τα οποία δεν θα πρέπει ούτε να υποτιμηθούν ούτε να εξεταστούν με συμβατικό τρόπο. Η αλληλογραφία πολιτικών και οικονομικών παραγόντων υπήρξε πάντοτε ένα συμπληρωματικό υλικό για τους ιστορικούς, το οποίο από τη φύση του επιβάλλει ανάλογη αντιμετώπιση. Ακόμη και αν είναι γνωστή η ύπαρξη των πηγών, η διάσπαρτη εναπόθεσή τους σε διάφορα αρχεία, δημόσια και προσωπικά, απαιτεί τη σύνδεση και τη συγκέντρωση σε ένα σώμα τεκμηρίων, που να επιτρέπει τη διερεύνηση του διαλόγου, ο οποίος ενυπάρχει από τη φύση του υλικού, τη διαπίστωση των κενών και των ελλείψεων (που χρήζουν ανάλογης ερμηνείας) και την αναγκαία σύνδεση με άλλες πηγές. Η αλληλογραφία Βενιζέλου – Τσουδερού αποτελεί μια χαρακτηριστική περίπτωση, λόγω του όγκου της, ο οποίος επιτρέπει από τη μια πλευρά τη συμπλήρωση πτυχών της προσωπικής βιογραφίας και των διαπροσωπικών τους σχέσεων καθώς και την εμφάνιση και τη διευκρίνιση πολιτικών και οικονομικών διαδικασιών στην περίοδο του Μεσοπολέμου, και από την άλλη την εμφάνιση νέων ερωτημάτων που επιβάλλουν τη διερεύνηση πρόσθετων πηγών με νέα ερωτήματα.

26. Ruggiero Romano, *O Braudel κι εμείς*, μτφρ. Σταύρος Παπασταύρου, Αθήνα 2004, σ.142.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1928/1/28	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό.
1928/3/31	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο που διαβιβάζει εμπιστευτικό σημείωμα για το διακανονισμό των πολεμικών χρεών με την Γαλλία.
1928/4/4	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Β. Σκουλά
1928/4/5	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Εμμ. Τσουδερό σχετικά με τις διαπραγματεύσεις για τον διακανονισμό του χρέους προς τη Γαλλία.
1928/4/5	Βενιζέλος	Επιστολή	Ιδιόχειρη επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Εμμ. Τσουδερό
1928/4/7	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την αποστολή εγγράφων.
1928/5/3	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1928/6/27	Τσουδερός	Σημείωμα	Σημείωμα του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος στον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως
1928/6/29	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Καφαντάρη διά το Γαλλικό χρέος
1929	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με το ζήτημα της έλλειψης ή μη κεφαλαίων από την αγορά.
1929	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, με την οποία συμβουλεύει τον Ε. Βενιζέλο να μην αποδεχθεί την ανάμιξη του Κράτους στην ενίσχυση του χρηματιστηρίου.
1929	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, με την οποία διαβιβάζει την ετήσια έκθεση του Roussin προς την Κυβέρνηση του.
1929/7/12	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1929/9/30	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1929/10/28	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, με την οποία διαβιβάζει σημείωμα και πίνακες σχετικά με το ζήτημα της νομισματικής ανεπάρκειας στη χώρα.
1929/10/28	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, με την οποία διαβιβάζει σημείωμα σχετικά με την Αγροτική Τράπεζα.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
Ζητάει ρουσφέτι για συγκεκριμένο άτομο.	φ5/24	28-1-28_BT		ΑΤΙΜΚ
	067-3	28-3-31_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/100	28-4-4_TB	περιέχει χειρόγραφο σημείωση του Ε. Τ. ότι ουσιαστικά απευθύνεται στον Βενιζέλο.	ΑΤΙΜΚ
Χαρακτηρίζει τις διαπραγματεύσεις για το διακανονισμό του χρέους προς τη Γαλλία ατυχείς, αναφέρει τα ζητήματα που ετέθησαν στη σχετική συζήτηση και αναλύει τα λάθη του έλληνα αντιπροσώπου.	275~7	28-4-5_BT	προσχέδιο	ΕΙΕΜΕΒ
	A3S1Y2F3/1		με βάση το παραπάνω προσχέδιο	ΑΤ-ΙΑΤΕ
	309~44	28-4-7_BT	αποδιδόμενο έτος [από 1926 έως 1928]	ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/25	28-5-3_BT	[μάλλον λείπει η τελευταία σελίδα] υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
	155~40		αποδιδόμενο έτος	ΕΙΕΜΕΒ
για το διακανονισμό των χρεών Ελλάδας-Γαλλίας	φ5/91	28-6-29_BT	προφανώς κοινοποίηση προς ΕΤ.	ΑΤΙΜΚ
	336~09	29_1_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	336~10	29_2_TB	Σημείωση: Απολύτως προσωπική.	ΕΙΕΜΕΒ
	336~11	29_3_TB	μάλλον αρχές του 1930 με βάση το υπόμνημα του Finlayson	ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/26	29-7-12_BT		ΑΤΙΜΚ
συμφωνεί με την τοποθέτηση του Μιχ. Εμπειρίκου στη θέση του Ρούσου	φ5/27	29-9-30_BT		ΑΤΙΜΚ
	335-086	29-10-28α_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	335-091	29-10-28β_TB		ΕΙΕΜΕΒ

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
29/10/29	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς το Υποκατάστημα της Τράπεζας της Ελλάδας στη Θεσσαλονίκη, με την οποία κοινοποιείται η απόφαση του Γενικού Συμβουλίου να ρυθμίσει την προεξόφληση εκ μέρους της Τράπεζας της Ελλάδας συναλλαγματικών αποδοχής Τραπεζών εκδιδομένων σε Τραπεζογραμμάτια.
29/10/29	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τη συζήτηση του με τους Α. Διομήδη, Α. Κορυζή, Ηλιάσκο για το θέμα της ενίσχυσης των Τραπεζών.
1929/11/12	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1929/11/13	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την κίνηση των χορηγήσεων.
1929/11/25	Τσουδερός	Έκθεση	Έκθεση του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, στην οποία σχολιάζει υπόμνημα του Α. Κορυζή σχετικά με το ζήτημα της στενότητας της κυκλοφορίας.
1929/11/25	Τσουδερός	Έκθεση	Έκθεση του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, στην οποία σχολιάζει υπόμνημα του Α. Κορυζή σχετικά με το ζήτημα της στενότητας της κυκλοφορίας.
1929/11/25	Τσουδερός	Έκθεση	Έκθεση του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, στην οποία σχολιάζει υπόμνημα του Α. Κορυζή σχετικά με το ζήτημα της στενότητας της κυκλοφορίας.
1929/12/29	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1930	Τσουδερός	Έκθεση	Έκθεση του υποδιοικητή της Τραπεζής της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον πρωθυπουργό όπου αναλύει την γνώμη του για το πως θα επιτευχθεί νομισματική σταθερότητα, να περισταλούν οι κρατικές δαπάνες και να μεταστραφεί το ισοζύγιο από δυσμενές σε ευμενές.
1930	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	
1930	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο αποστέλεται συνημμένα αλληλογραφία σχετικά με την επίθεση ορισμένων Τραπεζιτών κατά της Τράπεζας της Ελλάδος.
1930/2/10	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τους λόγους για τους οποίους δεν πρέπει να σπαταληθεί το ποσό των 1.300.000.000 δραχμών, που υπάρχει στη διάθεση του κοινού.
1930/2/10	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τους λόγους για τους οποίους δεν πρέπει να σπαταληθεί το ποσό των 1.300.000.000 δραχμών, που υπάρχει στη διάθεση του κοινού.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	335-093-094	29-10-29_T	Προφανώς η αναγραφόμενη κοινοποίηση είναι προς τον Βενιζέλο. Υπάρχει χειρόγραφο το όνομα του Τσουδερού.	EIEMEB
	335-093	29-10-29_TB		EIEMEB
για τη νομισματική κυκλοφορία (απάντηση του Τσουδερού με την επιστολή φ5/101)	φ5/28	29-11-12_BT	επισυνάπτεται και φύλλο της εφ. Πλούτος, φ5/28α.	ATIMK
	336-15	29-11-13_TB	Το έτος ταυτοποιείται από την επιστολή Βενιζέλου της προηγούμενης ημέρας	EIEMEB
	336-31	29-11-25_TB	[38 σελίδες]	EIEMEB
	φ5/101	29-11-25_TB-ATIMK	χειρόγραφη σημείωση του Ε. Τ. ότι ανακοινώθηκε στο Γεν. Συμβ. και καταχώρηθηκε στα πρακτικά [πρόκειται για την παραπάνω καταχώρηση σε 38 σελίδες]	ATIMK
	A3S1Y2F54/10	29-11-25_TB-IATE	η παραπάνω έκθεση στα αγγλικά	AT-IATE
	φ5/102	29-12-29_TB	χειρόγραφη σημείωση του Ε. Τ.: «άκρως εμπιστευτικών».	ATIMK
	169-069-070	30_TB	Ο ΕΤ χειρόγραφα το αποκαλεί σημείωμα. μάλλον πρόκειται για το σημείωμα που αναφέρεται στην επόμενη επιστολή	EIEMEB
	192-02	30_Δ2_TB		EIEMEB
	173-33	30_Δ_TB	αποδιδόμενο έτος	EIEMEB
	337-13	30-2-10_TB		EIEMEB
	φ5/103	30-2-10_TB	χειρόγραφη σημείωση του Ε. Τ. με αναφορά στην Τρ. Θεσσαλίας [πρόκειται για την παραπάνω καταχώρηση]	ATIMK

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1930/2/27	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, με την οποία αποστέλλει γράμμα του Finlayson προς τον Niemeyer σχετικά με το ζήτημα των περισσευμάτων σε συνάλλαγμα του Διεθνούς Ελέγχου.
1930/3/23	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο, με την οποία αποστέλλει σημείωμα σχετικά με τον καταρτισμό των ενεργητικών και παθητικών στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδας και την πολιτική της για την περιφρούρηση της σταθεροποίησης.
1930/3/24	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του υποδιοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος προς τον πρωθυπουργό σχετικά με στοιχεία που είχε ζητήσει ο πρωθυπουργός με τρεχούμενους λογαριασμούς και καταθέσεις.
1930/4/4	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Πρόεδρο Ελ. Βενιζέλο σχετικά με το ζήτημα αποζημιώσεων μισθωτών σε περιπτώσεις ανοικοδομήσεως.
1930/4/25	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία του αποστέλλει έκθεση για την κίνηση του συναλλάγματος της Τράπεζας κατά το τελευταίο τρίμηνο.
1930/6/1	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ελ. Βενιζέλο, στην οποία αναφέρει τα αρνητικά σημεία του υπό συνομολόγηση δανείου για τα σχολικά κτίρια από το εξωτερικό και αιτιολογεί την πρότασή του για εσωτερικό δανεισμό.
1930/6/28	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ελ. Βενιζέλο σχετικά με τη δανειακή πολιτική του Κράτους, με αφορμή σχετικό υπόμνημα του κ. Διομήδη προς τον Ελ. Βενιζέλο.
1930/6/30	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1930/9/22	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ελ. Βενιζέλο, στην οποία περιγράφει την κατάσταση του αγροτικού πληθυσμού στην Πάτρα, την Καλαμάτα, την Τρίπολη και το Ηράκλειο και προτείνει μέτρα για τη γεωργική αποκατάσταση και πρόοδο.
1930/10/22	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1930/11/10	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία διαβιβάζει σημείωμα για το προσχέδιο νόμου περί Αωνόμων Εταιρειών και Τραπεζών.
1930/11/15	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ελ. Βενιζέλο σχετικά με την αποστολή μελέτης εμπορικού ισοζυγίου.
1930/11/20	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Γενικό Διευθυντή της Λαϊκής Τράπεζας, Δ. Λοβέρδο, σχετικά με όσα δήλωσε σε ομιλία του για την Τράπεζα της Ελλάδος.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	337~28	30-2-27_TB		EIEMEB
	337~58	30-3-23_TB		EIEMEB
	169~074	30-3-24_TB		EIEMEB
	338~01	30-4-4_TB		EIEMEB
	170~29	30-4-25_TB		EIEMEB
	338~20	30-6-1_TB		EIEMEB
	338~39	30-6-28_TB	Σημείωση: φάκελλος Τσου- δερού	EIEMEB
	φ5/29	30-6-30_BT		ΑΤΙΜΚ
	339~12	30-9-22_TB		EIEMEB
	φ5/30	30-10-22_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ- ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
Διαβιβάζει σημείωμα για το προσχέδιο νόμου περί Ανωμόμων Εταιρειών και Τραπεζών και ότι το συμφέρον των καταθετών και του κοινού είναι να υποχρεωθούν οι Τράπεζες να διατηρούν μέρος του ταμείου τους στην Τράπεζα της Ελλάδας.	172~48	30-11-10_TB	αποδιδόμενο έτος	EIEMEB
	340~06		λάθος στην καταχώρηση της ημέρας. Με χειρόγραφη σημείωση: Φάκελλος εμπο- ρικού ισοζυγίου. Βλ. και τεκμήριο αρ. εισ. 07.	EIEMEB
Ζητεί εξηγήσεις σχετικά με δηλώσεις του Δ. Λο- βέρδου για τα κέρδη της Τράπεζας της Ελλάδος.	173~33-35	30-11-20α_T	Προφανώς κοινοποίηση προς Βενιζέλο πριν την αποστο- λή. Υπάρχει χειρόγραφα το όνομα του Τσουδερού.	EIEMEB

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1930/11/20	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ι. Δροσόπουλο σχετικά με την αλληλογραφία που αντάλλαξε με τον Δ. Λοβέρδο.
1930/11/28	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Υποδιοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος, Ε. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του αποστέλλει πίνακα με τις τιμές των χρεωγράφων.
1930	Τσουδερός	Σημείωμα	Σημείωμα του υποδιοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερό στον Πρωθυπουργό με πληροφορίες επί των κεφαλαίων
1931/1/5	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του αποστέλλει σημείωμα σχετικά με το ενσωματωμένο κάλυμμα της Τραπέζης της Ελλάδος.
1931/1/6	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του αποστέλλει σημείωμα σχετικά με το κάλυμμα ως προς την αναλογία του προς την πραγματική του αξία.
1931/1/12	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του διαβιβάζει πίνακες σχετικά με το κάλυμμα της Τραπέζης της Ελλάδος.
1931/1/21	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία διαβιβάζει επιστολή του Η. C. F. Finlayson.
1931/1/25	Βενιζέλος	Επιστολή	Ιδιόχειρη επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Εμμ. Τσουδερό
1931/1/25	Τσουδερός	Επιστολή	Σχέδιο επιστολής του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο
1931/1/27	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του αποστέλλει σημείωμα σχετικά με τα ανταλλάγματα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος.
1931/2/3	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία διαβιβάζει επιστολή του Αλ. Διομήδη προς τον Ε. Moreau.
1931/2/17	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την ακύρωση συνάντησης του Η. C. F. Finlayson με τον Roussin.
1931/2/20	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του αποστέλλει μελέτη της Τραπέζης της Ελλάδος περί παραγωγικών έργων, δημοσίου χρέους, εμπορικού ισοζυγίου, κλπ.
1931/2/21	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία διαβιβάζει τηλεγράφημα του Finlayson και επιστολή του Cellier.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
Διαβιβάζει την αλληλογραφία που αντάλλαξε με τον Δ. Λοβέρδο και αποδίδει τις κατηγορίες του Δ. Λοβέρδου στην πρόθεσή του να δημιουργήσει δυσμενείς εντυπώσεις για την Τράπεζα της Ελλάδος. Ζητεί από τον Ι. Δροσόπουλο να ενδιαφερθεί για το ζήτημα αυτό.	173~33-34	30-11-20β_Τ	Προφανώς κοινοποίηση προς Βενιζέλο πριν την αποστολή. Υπάρχει χειρόγραφο το όνομα του Τσουδερού.	EIEMEB
	173~23	30-11-28_TB	Ταυτοποίηση έτους από τα συμπραζόμενα [EIEMEB]	EIEMEB
	155~10-11	30_σ_TB		EIEMEB
	181~05	31-1-5_TB		EIEMEB
	176~02	31-1-6_TB		EIEMEB
	181~17	31-1-12_TB		EIEMEB
	341~18	31-1-21_TB		EIEMEB
Ο Βενιζέλος ζητάει την άποψη του Τσουδερού για δημοσιευμένο άρθρο του Μάξιμου	A3S1Y2F55/14	31-1-25_BT-IATE		AT-IATE
Η γνώμη του Τσουδερού για το άρθρο του Μάξιμου	A3S1Y2F55/15	31-1-25_TB-IATE		AT-IATE
	176~16	31-1-27_TB		EIEMEB
	341~30	31-2-3_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι ο Finlayson επρόκειτο να συναντηθεί με τον Roussin, ο οποίος όμως αρνήθηκε με επιστολή την οποία εσωκλείει, για το ζήτημα του Οικονομικού Ελέγχου. Αναφέρει, επίσης, ότι ο Finlayson επιθυμεί να λάβει οδηγίες για τις περαιτέρω ενέργειές του.	341~38	31-2-17_TB		EIEMEB
	176~56	31-2-20_TB		EIEMEB
Διαβιβάζει τηλεγράφημα του H.C.F. Finlayson προς τον Hambro και επιστολή του Cellier σχετικά με τις διαθέσεις των Γάλλων για το ελληνικό δάνειο.	341~44	31-2-21_TB		EIEMEB

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1931/2/24	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του αποστέλλει αντίγραφα επιστολών σχετικά με το ζήτημα του Σ.Π.Α.Π.
1931/3/2	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία του αποστέλλει τηλεγράφημα του Διομήδη και παράλληλα διατυπώνει την άποψη πως είναι προτιμότερη η άμεση έκδοση ολόκληρου του δανείου, εφόσον η Παρισινή αγορά δεν θέτει όρους.
1931/3/10	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με το ζήτημα των χρεών.
1931/3/15	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1931/3/17	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετική με τη συναλλαγματική τακτική των ελληνικών τραπεζών και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για τη μείωση των καταθέσεων σε συνάλλαγμα.
1931/3/20	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία του αποστέλλει αντίγραφο τηλεγραφήματος και τον συγχαίρει για την επιτυχία του.
1931/3/31	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με το ζήτημα της μετατροπής των δανείων.
1931/4/1	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία του αποστέλλει σημειώματα και πίνακες προμηθειών εισπράξεων αξιών και κινήσεως κεφαλαίων των Τραπεζών.
1931/4/2	Τσουδερός	Σημείωμα	Σημείωμα του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1931/5/14	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την συνομιλία του με τον Leith Rose για τις διαφορές της Ελλάδας με τη Δ.Ο.Ε..
1931/5/19	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τις διαφορές της Ελλάδας με την Διεθνή Οικονομική Επιτροπή.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	176~71	31-2-24_TB		EIEMEB
	177~03	31-3-2_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι ο Κακλαμάνος θα του ανακοινώσει την κυβερνητική απάντηση για το ζήτημα των χρεών. Εκφράζει τις ευχαριστίες του για την υποστήριξη του έργου του.	341~54	31-3-10_TB	αποδιδόμενο έτος	EIEMEB
	φ5/31	31-3-15_BT		ΑΤΙΜΚ
Διαπιστώνει ότι υπάρχει τεράστια αύξηση των καταθέσεων σε συνάλλαγμα των Τραπεζών στην Εθνική Τράπεζα κατά τον τελευταίο μήνα γεγονός που του προκαλεί υποψίες για τα αίτιά της. Για το λόγο αυτό προτείνει να προστεθούν στο σχετικό νόμο διατάξεις για τον περιορισμό των καταθέσεων των Τραπεζών αλλά και των πελατών τους σε συνάλλαγμα.	177~25	31-3-17_TB	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΤ-ΙΑ-ΤΕ [Α3S1Y2F75/10].	EIEMEB
	177~39	31-3-20_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι συνάντηθηκε με τον Ηλιάσκο και ότι συζήτησαν το ζήτημα της μετατροπής των δανείων. Αναφέρει τις προτάσεις του Ηλιάσκου και ότι μπορούν να επιτευχθούν τροποποιήσεις των όρων αυτών.	341~71	31-3-31_TB		EIEMEB
	177~48	31-4-1_TB		EIEMEB
«Επί του σχεδίου νόμου περί ρυθμίσεως των παρὰ ταις εν Ελλάδι Τραπεζικαίς και Τραπεζιτικοίς οίκοις ανωμάτων καταθέσεων εις χρυσόν.	A3S1Y2F52/5	31-4-2_TB-IATE		ΑΤ-ΙΑΤΕ
Αναφέρει ότι συνάντησε τον Leith Rose, ότι συζήτησε μαζί του για τις διαφορές της Ελλάδας με τη Δ.Ο.Ε. και ότι αποκόμισε την εντύπωση ότι το Foreign Office και το Αγγλικό θησαυροφυλάκιο πιστεύουν τις κακές εισηγήσεις του Roussin. Αναφέρει ότι θα καλό θα ήταν στρεφόμενοι προς τους Γάλλους και τους Άγγλους να απομονώσουν τον Roussin.	342~30	31-5-14_TB		EIEMEB
Αναφέρει συμπληρωματικές πληροφορίες για το ζήτημα των διαφορών της Ελλάδας με την Διεθνή Οικονομική Επιτροπή και τη σχετική συζήτηση που είχε με τον Siepmann.	342~43	31-5-19_TB		EIEMEB

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1931	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τον τρόπο πληρωμής του τοκομεριδίου των εξωτερικών δανείων.
1931/6/14	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1931/6/29	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1931/7/24	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή προς τον Ε. Τσουδερό σχετικά με την αναγκαιότητα λήψης μέτρων κατά της υποτίμησης των ανταλλαξιμίων.
1931	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με ενέργειες του για την μη πληρωμή επιταγών που πήρε ο Παπαστράτος.
1931	Τσουδερός	Επισκεπτήριο	Επισκεπτήριο του Ε. Τσουδερού, Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας.
1931	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του υποβάλλει συνημμένα ανακοινωθέν της Τράπεζας της Ελλάδας.
1931/10/2	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τον υπολογισμό των λιρών.
1931/10/5	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με διάφορα θέματα που αφορούν στις τράπεζες και το συνάλλαγμα.
1931/10/13	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία διαβιβάζει επιστολές που αντάλλαξε με τον Αχ. Κύρου.
1931/11/2	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1931/11/8	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1931/11/12	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1931/11/17	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία διαβιβάζει επιστολή του Ch. Hambro.
1931/11/23	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
Αναφέρει ότι θα προκύψει το ζήτημα σε ποιο νόμισμα θα γίνει η πληρωμή του τοκομεριδίου των εξωτερικών δανείων. Αναφέρει ότι όφελος του Δημοσίου είναι η πληρωμή να γίνει σε λίρες και ότι η Δ.Ο.Ε. θα θελήσει να υποστηρίξει την πληρωμή σε χρυσό. Ζητεί από τον Βενιζέλο να περιμένει την επιστροφή του για το ζήτημα της σύσκεψης των τραπεζιτών.	344~62	31_TB	αποδιδόμενο έτος	EIEMEB
	φ5/32	31-6-14_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/33	31-6-29_BT		ΑΤΙΜΚ
Αναφέρεται στο ζήτημα της πτώσης των τιμών των ανταλλαξιμών και στην αδυναμία του Τσουδερού να αντιμετωπίσει τη δράση των υποτιμητών. Ζητεί να ληφθούν άμεσα μέτρα.	284~56	31-7-24_BT		EIEMEB
Αναφέρει ότι με τηλεγράφημα σταμάτησε στο εξωτερικό την πληρωμή επιταγών που πήρε ο Παπαστράτος και άλλοι με στόχο να εμποδίσει την φυγάδευση ποσών. Ζητεί την άποψη του Βενιζέλου.	344~81	31_Π_TB	αποδιδόμενο έτος σκάνδαλο Παπαστράτου: Σεπτέμβριος 1931	EIEMEB
	062~020			EIEMEB
	193~18	31_Δ_TB	αποδιδόμενο έτος. Βλ. τεκμήριο αρ. εισ. 193-19.	EIEMEB
Ενημερώνει για την διόρθωση του υπολογισμού των λιρών.	344~04	31-10-2_TB		EIEMEB
Του αποστέλλει το δελτίο αγοροπωλησιών συναλλάγματος και επιστολή προς τον Μιχαλακόπουλο σχετική με την διοίκηση της Τράπεζας, ενώ τον ενημερώνει, ότι στην απαίτηση των Επιμελητηρίων να λάβουν μέρος στις γνωμοδοτικές επιτροπές παροχής συναλλάγματος απάντησε αρνητικά καθώς το θεωρεί επικίνδυνο.	179~046	31-10-5_TB		EIEMEB
	344~12	31-10-13_TB		EIEMEB
για την ΚτΕ και την τράπεζα	φ5/34	31-11-2_BT		ΑΤΙΜΚ
	φ5/35	31-11-8_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/36	31-11-12_BT		ΑΤΙΜΚ
	344~43	31-11-17_TB		EIEMEB
σύγκριση με Σουηδία	φ5/37	31-11-23_BT		ΑΤΙΜΚ

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1931/11/30	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σημειώματος σχετικά με την κίνηση του συναλλάγματος.
1931/12/5	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία αποστέλλει σημείωμα για τον προϋπολογισμό.
1931/12/8	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με το ζήτημα του Οθωμανικού χρέους.
1931/12/10	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς τον Μ. Καμάρα, σχετικά με την συνάντησή του με τον Niemeyer.
1931/12/10	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς τον Μ. Καμάρα, σχετικά με την συνάντησή του με τον Niemeyer.
1931/12/13	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερού προς τον Υποδιοικητή της Τράπεζας Εμμ. Καμάρα σχετικά με τη σταθερότητα της βρετανικής λίρας, την επίσκεψη του Niemeyer στην Ελλάδα και την πτώχευση της Ουγγαρίας.
1931/12/14	Τσουδερός	Σημείωμα	Σημείωμα του Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο.
1931/12/14	Τσουδερός	Σημείωμα	Πρόχειρο χειρόγραφο σημείωμα του Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο.
1931/12/15	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς τον Μ. Καμάρα σχετικά με ζήτημα που αφορά τη νομισματική κατάσταση της Ελλάδας.
1931/12/18	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Ε. Τσουδερού προς τον Καμάρα σχετικά με τις διαπραγματεύσεις για την οικονομική βοήθεια της Γαλλίας προς την Ελλάδα.
1931/12/21	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1931/12/24	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1931	Τσουδερός	Σημείωμα	Σημείωμα του Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο.
1932	Βενιζέλος	Σημείωμα	Σημείωμα του Ε. Βενιζέλου σχετικά με οικονομικά ζητήματα.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	179~101	31-11-30_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι αποστέλλει σημείωμα σχετικά με τον προϋπολογισμό του κράτους και ότι θα αποστείλει σημείωμα με τις αντιλήψεις του σχετικά με το άρθρο του Μαξίμου.	180~01	31-12-5_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι συναντήθηκε με τον Bellet τον Γενικό Διευθυντή της Banque Ottomane και εκφράζει τη βεβαιότητά του ότι μπορεί να υπάρξει συμβιβασμό για το Οθωμανικό χρέος. Αναφέρει, επίσης, ότι η γαλλική κυβέρνηση βοήθησε οικονομικά τις κυβερνήσεις Σερβίας, Ουγγαρίας και Τσεχοσλοβακίας και υποθέτει ότι ο οικονομικός αυτός συνδυασμός στηρίζεται σε πολιτική συμφωνία.	344~55	31-12-8_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι συναντήθηκε με τον Niemeyer, ο οποίος είναι θετικός για το ζήτημα της οικονομικής ενίσχυσης της Ελλάδας.	180~03-04	31-12-10_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι συναντήθηκε με τον Niemeyer, ο οποίος είναι θετικός για το ζήτημα της οικονομικής ενίσχυσης της Ελλάδας.		31-12-10A_TB	αντίγραφο του παραπάνω με χειρόγραφες συμπληρώσεις	EIEMEB
	179~003 - 004	31-12-13_TB	συγγραφή στις 12/12, αποστολή την επομένη	EIEMEB
	A3S1Y2F119/21	31-12-14α_TB-IATE		AT-IATE
	A3S1Y2F119/22	31-12-14β_TB-IATE	Σε αυτό βασίζεται το παραπάνω δακτυλογραφημένο	AT-IATE
	180~08-09	31-12-15_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι δεν έχουν καταλήξει οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην Comptoir National d'Escompte και τις άλλες Τράπεζες σχετικά με την οικονομική βοήθεια της Γαλλίας προς την Ελλάδα.	061~34	31-12-18_TB	Αποκρυπτογραφημένο τηλεγράφημα του Τσουδερού (γαλλικά)	EIEMEB
	φ5/38	31-12-21_BT		ATIMK
	φ5/39	31-12-24_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο AMET-IMK [φ58/].	ATIMK
	A3S1Y2F119/23	31-12_TB-IATE	Μάλλον τέλη Δεκεμβρίου 1931, μετά την επιστροφή του Τσουδερού από το Παρίσι.	AT-IATE
Θέτει δύο ερωτήματα στον Ε. Τσουδερό για τη σταθεροποίηση του χρυσού στη Γαλλία.	303~40	32_BT	Είναι γραμμένο στο πίσω μέρος φωτογραφίας. αποδιδόμενο έτος	EIEMEB

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1932	Τσουδερός	Επισκεπτήριο	Επισκεπτήριο του Ε. Ι. Τσουδερού με το οποίο διαβιβάζει ερωτηματολόγιο που έστειλε ο Niemeyer.
1932/1/11	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή της Διεθνούς Οικονομικής Επιτροπής προς τον Ε. Τσουδερό σχετικά με την αγορά συναλλάγματος.
1932/1/16	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο τηλεγραφήματος του Βαρβαρέσσου.
1932/1/18	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος προς τον Ε. Βενιζέλο τηλεγραφήματος του Κ. Βαρβαρέσσου.
1932/1/19	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με το οποίο του αποστέλλει δύο πίνακες σχετικά με το εξωτερικό δημόσιο χρέος της Ελλάδας.
1932/1/24	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1932/2/12	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο εγγράφου αγοραπωλησίας συναλλάγματος από 1-7 Φεβρουαρίου 1932 και άλλων εγγράφων για την κατάσταση του καλύμματος στις 7 Φεβρουαρίου.
1932/2/12	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με θέματα που αφορούν την Τράπεζα της Ελλάδος.
1932/2/13	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1932/2/14	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με το ζήτημα της διατήρησης του θεσμού της Εκδοτικής από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	186~40	32_TB	αποδιδόμενο έτος	ΕΙΕΜΕΒ
Παρακαλεί να αγορασθεί για λογαριασμό της Διεθνούς Οικονομικής Επιτροπής συνάλλαγμα και να κατατεθεί στην Τράπεζα της Αγγλίας και στην Comptoir National d'Escompte de Paris.	072~153	32-1-11_TB	Προφανώς κοινοποίηση προς Βενιζέλο. Υπάρχει χειρόγραφη ένδειξη: αντίγραφο.	ΕΙΕΜΕΒ
	179~103	32-1-16_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	179~005	32-1-18_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	195~02	32-1-19_TB	λάθος στην καταχώρηση της ημέρας	ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/40	32-1-24_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ54/133].	ΑΤΙΜΚ
	194~54	32-2-12_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρεται η σύσταση επιτροπής με τη συμμετοχή του πρωθυπουργού, των υπουργών Οικονομικών και Οικονομίας και των διοικητών της Τράπεζας για πάσης φύσεως θέματα, την τροποποίηση υπουργικής απόφασης που εκχωρεί από την Τράπεζα το εξαγωγικό συνάλλαγμα, την οργάνωση στο υπουργείο Εθν. Οικονομίας Δ/ση Βιομηχανίας, τον καθορισμό σαφούς πολιτικής ως προς τις εισαγωγές και τις πρώτες ύλες της βιομηχανίας, καθορισμός ποσοστών ως προς την εισαγωγή τροφίμων και την υποχρεωτική διαβούλευση όλων των δημόσιων αρχών από τη Τράπεζα της Ελλάδος σε όλα τα ζητήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή του Αναγκαστικού Νόμου.	194~59	32-2-12E_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/41	32-2-13_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
Αναφέρει ότι εσωκλείει επιστολή του Ο. Niemeyer, στην οποία αναπτύσσει τις απόψεις του για την διατήρηση του θεσμού της Εκδοτικής, και ότι η κατάργηση της Εκδοτικής και η ανασύνδεση της με την Εθνική θα απομονώσει την Ελλάδα από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό. Προτείνει στον Βενιζέλο να απευθυνθεί σε ειδικούς στο εξωτερικό και να υποβάλει μια σειρά ερωτημάτων, τα οποία αναφέρει, για το ζήτημα, αλλά και να ζητήσει την γνώμη των Ελλήνων Τραπεζιτών, των αρμοδίων υπαλλήλων του Γενικού Λογιστηρίου και των πρώην Υπουργών των Οικονομικών.	345~029	32-2-14_TB		ΕΙΕΜΕΒ

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1932/2/24	Τσουδερός	Επιστολή	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο ενός πίνακα δημοσίου χρέους, ενός πίνακα σχετικά με τα δάνεια και μια επιστολής προς τον Niemeyer.
1932/2/29	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1932/3/6	Τσουδερός	Επιστολή	Χειρόγραφο σχέδιο επιστολής του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1932/3/8	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με το ζήτημα της υποτίμησης της δραχμής και τις ενστάσεις της σε περίπτωση που η Ελλάδα ζητήσει εξωτερική βοήθεια.
1932/3/9	Βενιζέλος	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1932/3/10	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό εγγράφου της Τράπεζας της Ελλάδος με την εβδομαδιαία κίνηση αγοραπωλησίας συναλλάγματος προς τον Ε. Βενιζέλο.
1932/3/12	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τις λύσεις που συζητήθηκαν στο S/Comite για την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί για την συγκράτηση του πληθωρισμού.
1932/3/13	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Καμάρα προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με συμπέρασμα της Δημοσιονομικής Επιτροπής για την κρίσιμη οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα.
1932/3/13	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς την Τράπεζα της Ελλάδος σχετικά με τη διαμεσολάβηση μεταξύ της ελληνικής και της καναδικής κυβέρνησης για την αγορά σίτου.
1932/3/13	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς την Τράπεζα της Ελλάδος σχετικά με τα σχέδια συγχώνευσης της Τράπεζας της Ελλάδος με την Εθνική Τράπεζα.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	181~52	32-2-24_TB		EIEMEB
προσχέδιο απάντησης για δημοσίευση	φ5/92	32-2-29_BT	σημείωση ΕΤ για το κείμενο	ΑΤΙΜΚ
	A3S1Y2F2/2	32-3-6_TB-IATE		ΑΤ-IATE
Αναφέρεται στα αποτελέσματα της συνάντησής του με τους sir Otto Niemeyer, sir Henry Sacoche και Tes Meuleu, οι οποίοι αποτελούν την κύρια δύναμη της C.F. με τους οποίους συζήτησε το ζήτημα της υποτίμησης της δραχμής και ποιες τυχόν θα είναι οι ενστάσεις της C.F. σε περίπτωση που η Ελλάδα ζητήσει εξωτερική βοήθεια.	182~10-11	32-3-8_TB	επίσης, χειρόγραφο σχέδιο επιστολής στο ΑΤ-IATE [A3S1Y2F2/1]	EIEMEB
	A3S1Y2F66/14	32-3-9-BT-IATE		ΑΤ-IATE
	182~10-12	32-3-10_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι κατά την συζήτηση του S/Comite για τον προϋπολογισμό ο Γάλλος αντιπρόσωπος Chalandar κράτησε δυσμενή στάση για την πρόταση της αναστολής του χρεωλυσίου. Αναφέρει τις λύσεις που συζητήθηκαν για την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί για την συγκράτηση του συναλλάγματος. Τέλος, αναφέρει ότι από εμπιστευτικό έγγραφο αντιλαμβάνεται ότι εξετάζεται η εγκατάσταση επιτρόπου της Κ.Ε. για έλεγχο των οικονομικών.	345~064	32-3-12_TB	λάθος στην καταχώρηση του μήνα επίσης, χειρόγραφο σχέδιο επιστολής στο ΑΤ-IATE [A3S1Y2F2/3]	EIEMEB
Ανακοινώνει εμπιστευτικό τηλεγράφημα του Ε. Τσουδερού με το οποίο πληροφορεί ότι η Δημοσιονομική Επιτροπή πείσθηκε ότι η οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα είναι κρίσιμη και πρέπει να εξετασθεί με προσοχή.	062~086	32-3-13_TB	Αποκρυπτογραφημένο τηλεγράφημα του Τσουδερού. Περιέχει κείμενο στα γαλλικά.	EIEMEB
Ζητά να μην προχωρήσει σε καμία κίνηση διαμεσολάβησης μεταξύ της ελληνικής και της καναδικής κυβέρνησης για την αγορά σίτου μέχρι να φθάσουν σε ένα αποτέλεσμα οι συζητήσεις του με την Τεχνική Επιτροπή της ΚτΕ.	194~32	32-3-13T_TB		EIEMEB
Αναφέρεται στις συζητήσεις της Οικονομικής Τεχνικής Επιτροπής της ΚτΕ. και ζητούν επίσημη ενημέρωση για τυχόν σχέδια συγχώνευσης της Τράπεζας της Ελλάδος με την Εθνική, τα οποία δε θεωρούν ορθά για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Προτείνει άμεση επικοινωνία με τον πρόεδρο της Επιτροπής από τους διοικητές των τραπεζών.	194~34	32-3-13TT_TB		EIEMEB

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1932/3/14	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Ε. Τσουδερού προς την Τράπεζα της Ελλάδος για τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την πιθανότητα παροχής πιστώσεων στην Ελλάδα με την εγγύηση της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας.
1932/3/14	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς την Τράπεζα της Ελλάδος σχετικά με πληροφορία που ζητά να διαβιβαστεί στον Ε. Βενιζέλο.
1932/3/14	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς την Τράπεζα της Ελλάδος σχετικά με την αποστολή χρημάτων για την κατασκευή του Cite Universitaire.
1932/3/14	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με το ζήτημα της φορολογίας της Τράπεζας.
1932/3/15	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς τον Εμμ. Καμάρα σχετικά με την πληρωμή τοκοχρεωλυσίου του ελληνικού δανείου.
1932/3/17	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τη συζήτηση με τον Niemeyer.
1932/3/20	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την αποδοχή από τη Δημοσιονομική Επιτροπή της ΚτΕ της τροποποίησης του καταστατικού της τράπεζας.
1932/3/20	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τους όρους χορήγησης δανείου από την ΚτΕ προς την Ελλάδα για αποξηραντικά και εγχειοβελτιωτικά έργα αλλά και γενικότερα τρόπους οικονομικής ανάταξης της ελληνικής οικονομίας.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
Πληροφορεί ότι η Οικονομική Τεχνική Επιτροπή προσανατολίζεται στο να ζητήσει παραχώρηση πιστώσεων εγγυημένων από τις Κυβερνήσεις Αγγλίας, Γαλλίας, Ιταλίας.	062~087	32-3-14_TB		EIEMEB
Ζητά να διαβιβαστεί στον Ε. Βενιζέλο η πληροφορία ότι η Τεχνική Οικονομική Επιτροπή της Κοινωνίας των Εθνών προτίθεται να συστήσει την παροχή πιστώσεων υπό την εγγύηση της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας.	195~11	32-3-14T_TB		EIEMEB
Τηλεγράφημα του Εμμ. Τσουδερού προς την Τράπεζα της Ελλάδος, με το οποίο θέτει το αίτημα του Πολίτη για αποστολή χρημάτων για την κατασκευή του Cite Universitaire.	194~33	32-3-14TT_TB		EIEMEB
Αναφέρει ότι συνεννόηθηκε με τον Υπουργό Οικονομικών για την τακτοποίηση του ζητήματος της φορολογίας της Τράπεζας και αποστέλλει τα σχετικά έγγραφα. Ζητεί την έγκριση του Βενιζέλου.	345~065	32-3-14E_TB		EIEMEB
Αναφέρεται στις διαπραγματεύσεις του με την Οικονομική και Τεχνική Επιτροπή της ΚτΕ για την αναστολή πληρωμής του τοκοχρεωλυσίου λόγω αδυναμίας να ισοσκελιστεί ο προϋπολογισμός.	182~26-27	32-3-15_TB		EIEMEB
Συζήτηση με το Niemeyer για την πρόθεση της Ελλάδας να προβεί στην αναστολή πληρωμής του χρεωλυσίου.	197~11	32-3-17_TB	αποδιδόμενο έτος με βάση την παρουσία του ΕΤ στο Παρίσι και το συγκεκριμένο ξενοδοχείο. Επίσης, χειρόγραφο σχέδιο επιστολής στο ΑΤ-ΙΑΤΕ [Α3S1Y2F2/4]	EIEMEB
Αναφέρει ότι η Δημοσιονομική Επιτροπή της ΚτΕ αποδέχθηκε την τροποποίηση του καταστατικού, γεγονός όμως που δεν έχει ουσιαστικά οφέλη στο ποσοστό του καλύμματος της ελληνικής οικονομίας.	182~35-36	32-3-20_TB	στα γαλλικά	EIEMEB
Αναφέρεται στις συζητήσεις του με τον τραπεζίτη Charles Hambro για τους όρους χορήγησης δανείου από την ΚτΕ προς την Ελλάδα για αποξηραντικά και εγγειοβελτιωτικά έργα αλλά και γενικότερα στους τρόπους οικονομικής ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, ενώ ταυτόχρονα επισυνάπτει έγγραφο με τους όρους που θέτει ο Hambro, τηλεγράφημα του Hambro προς τον Γ. Μαρή και επιστολή του Βαρόνου de Guttenberg προς τον ίδιο.	182~31	32-3-20E_TB	επίσης, χειρόγραφο σχέδιο επιστολής στο ΑΤ-ΙΑΤΕ [Α3S1Y2F2/6]	EIEMEB

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1932/3/21	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με πιθανή πρόταση του C.F. για άμεση χορήγηση πιστώσεων στην Ελλάδα.
1932/3/22	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα σχετικά με τους όρους παροχής οικονομικής βοήθειας στην Ελλάδα.
1932/3/23	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό αποσπάσματος έκθεσης της Δημοσιονομικής Επιτροπής για την Ελλάδα από τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερό προς τον Ε. Βενιζέλο.
1932/4/3	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία αποστέλλει απόκόμματα εφημερίδων.
1932/4/4	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1932/4/5	Βενιζέλος	Επιστολή	Ιδιόχειρη επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Εμμ. Τσουδερό
1932/5/19	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο επιστολών του H.C.F. Finlayson προς τον Sir O.E. Niemeyer Sir και τον F.W. Leith Ross.
1932/6/15	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με το προσωρινό μέτρο για την μη απόδοση των καταθέσεων ξένου συναλλάγματος.
1932/6/19	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με θέματα διοίκησης τραπεζών.
1932/7/2	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με οικονομικά ζητήματα.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
Αναφέρει ότι η C.F., όπως έμαθε μετά από συνάντηση με τον Ch. Hambro, με ιδιαίτερο κείμενο θα συστήσει πιθανότατα τη χορήγηση των αναγκαίων πιστώσεων, η οποία όμως δεν θα πραγματοποιηθεί πριν το τέλος Μαΐου. Αναφέρει την άποψη σημαίνοντος προσώπου στους διεθνείς οικονομικούς κύκλους ότι η ελληνική οικονομία δεν θα αντέξει τα δανειακά της βάρη και προτείνει να σταματήσει την τοκοχρεωλυσία των εντός του ελέγχου δανείων.	345~068	32-3-21_TB	αποδιδόμενο έτος με βάση την παρουσία του ΕΤ στο Παρίσι και το συγκεκριμένο ξενοδοχείο. επίσης, χειρόγραφο σχέδιο επιστολής στο ΑΤ-ΙΑΤΕ [Α3S1Y2F2/5]	ΕΙΕΜΕΒ
Ανακοινώνει τηλεγράφημα των Ε. Τσουδερού και Μαντζαβίνου για τους Ε. Βενιζέλο και Γ. Μαρή σχετικά με τους όρους με τους οποίους θα παρασχεθεί οικονομική βοήθεια στην Ελλάδα, σύμφωνα με απόφαση της Δημοσιονομικής Επιτροπής.	062~093	32-3-22_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	182~40	32-3-23_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρει ότι αποστέλλει αποκόμματα εφημερίδων, γιατί θεωρεί ότι πρόκειται για οργανωμένη επίθεση κατά του νόμου του συναλλάγματος και κατά της εκτέλεσης του νόμου.	345~083	32-4-3_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/104	32-4-4_BT		ΑΤΙΜΚ
	A3S1Y2F167/1	32-4-5_BT-IATE		ΑΤ-ΙΑΤΕ
	183~25	32-5-19_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρει τις απόψεις του σχετικά με το προσωρινό μέτρο για τη μη απόδοση των καταθέσεων ξένου συναλλάγματος. Δηλώνει ότι το μέτρο εκθέτει την Κυβέρνηση και την Τράπεζα της Ελλάδος και ότι θα έπρεπε να εφαρμοστεί πλήρως, όπως είχε μελετηθεί.	346~44	32-6-15_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Του αποστέλλει αντίγραφο επιστολής του προς τον Διοικητή της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος Ι. Δροσόπουλο, και τον ενημερώνει πως Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος μπορεί να είναι και Υπουργός των Οικονομικών καθώς και ότι ο Υπουργός των Οικονομικών μπορεί να προταθεί για τη θέση του Υποδιοικητής της Τράπεζας.	183~52	32-6-19_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Διαβιβάζει απάντηση της Εθνικής Τράπεζας και τον ενημερώνει για τη θέση του Μάξιμου και Δροσόπουλου για το ζήτημα της διαρροής των καταθέσεων και συστήνει να προπαρασκευάσει σχετικό σχέδιο νόμου ο Κ. Βαρβαρέσος.	183~41		Στο έγγραφο από λάθος αναγράφεται ως ημερομηνία 2.6.32.	ΕΙΕΜΕΒ

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1932/7/5	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1932/8/23	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία του αποστέλλει απαντήσεις σε ερωτήματα που του είχε θέσει.
1932/8/24	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τη διακύμανση της τιμής της λίρας Αγγλίας από το 1926 μέχρι το 1928.
1932/8/25	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την τάση ύψωσης του συναλλάγματος.
1932/8/26	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1932/10/3	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς το Ιδιαίτερο Γραφείο του Πρωθυπουργού, με το οποίο διαβιβάζεται αίτηση Τραπεζομεσιτών Συναλλάγματος περί χρησιμοποίησής τους για τις συναλλαγματικές πράξεις ανάμεσα στην Τράπεζα της Ελλάδος και τις υπόλοιπες τράπεζες.
1932/10/3	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία τον ενημερώνει για την επιλογή του Αγγελόπουλου ως Υπουργού Οικονομικών.
1932/10/15	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την επαφή που είχε με τον Γ. Μερκούρη.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	φ5/105	32-7-5_TB	κοινοποίηση του Τσουδερού, με χειρόγραφες σημειώσεις. το κείμενο φέρει την υπογραφή Βαρβαρέσου.	ΑΤΙΜΚ
	347~022	32-8-23_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Τον ενημερώνει ότι η τιμή της λίρας Αγγλίας μεταξύ 1926 και 1928 κυμάνθηκε από 350 μέχρι 380 δραχμές με εξαίρεση το τετράμηνο Ιουλίου - Οκτωβρίου 1926 όταν κυμάνθηκε από 400 μέχρι 430 δρχ.	347~023	32-8-24_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Διαπιστώνει ότι τις τελευταίες ημέρες στο Χρηματιστήριο υπάρχει η τάση να υψώσουν οι της ελεύθερας αγοράς το συνάλλαγμα, γεγονός που τον ανάγκασε να ζητήσει τη συνδρομή του Κυβερνητικού Επιτρόπου του Χρηματιστηρίου και του Αστυνομίου της περιφέρειας προκειμένου να καταδιώξουν την ελεύθερη αγορά, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Για το λόγο αυτό ζητεί την παρέμβαση του Υπουργού Δικαιοσύνης δια των Εισαγγελέων, του Υπουργού Εσωτερικών δια των αστυνομικών και του Υπουργού Οικονομίας δια του Επόπτη του Χρηματιστηρίου Παπαδήμα, ώστε να δώσουν τις κατάλληλες οδηγίες προς ενίσχυση της προσπάθειάς του.	347~030	32-8-25_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/42	32-8-26_BT		ΑΤΙΜΚ
	185~01	32-10-3_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Ενημερώνει τον Ε. Βενιζέλο ότι του εστάλη ο κατάλογος του νέου υπουργείου στον οποίο αναφέρεται υπουργός Οικονομικών ο Αγγελόπουλος, γεγονός που σημαίνει σύγκρουση με τον Διεθνή Έλεγχο και την Τράπεζα της Ελλάδος, πιθανώς δε και με άλλες Τράπεζες.	347~045	32-10-3E_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρεται στην επίσκεψη που δέχτηκε από τον Γ. Μερκούρη ως απεσταλμένο του Π. Τσαλδάρη προκειμένου να ανιχνεύσει τη διάθεση του Ε. Βενιζέλου για συνεννόηση κυβερνητική με την παροχή ψήφου ανοχής σε Κυβέρνηση του Λαϊκού Κόμματος και με την παραχώρηση των δύο στρατιωτικών Υπουργείων στον Γ. Κατεχάκη και σε έναν άλλο της εκλογής του Ε. Βενιζέλου. Ενημερώνει επίσης ότι ο Αλ. Παπαναστασίου δεν θα συμπράξει σε Κυβέρνηση Καφαντάρη και δεν θεωρεί συμφέρον τη σύμψηξη ενιαίου εκλογικού μετώπου από παλατιοδημοκρατικούς σε περίπτωση νέων εκλογών.	347~059	32-10-15_TB	χειρόγραφη σημείωση: έ[γ]ινε απάντησις και διεπιβάσθη	ΕΙΕΜΕΒ

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1932/10/15	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1932/10/20	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τη συναλλαγματική κατάσταση Τράπεζας της Ελλάδας.
1932/10/20	Τσουδερός	Σημείωμα	Σημείωμα του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την συναλλαγματική κατάσταση της Τράπεζας της Ελλάδας.
1932/11/9	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Διαβιβαστικό του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο πινάκων που έδωσε και στην Κυβέρνηση.
1932/11/22	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1932/11/24	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1932/11/28	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία του αποστέλλει αντίγραφο επιστολής του Η. C. F. Finlayson προς τον Ο. Ε. Niemeyer για όσα άκουσε από τον Δ. Μάξιμο.
1933	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τη μείωση της τιμής του δολλαρίου.
1933	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την συνομιλία του με τους Μάξιμο και Βλάχο.
1933	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία αποστέλλει επιστολή των αντιπροσώπων της Κ.Ε. στην Τράπεζα της Βουλγαρίας προς τον Finlayson.
1933	Τσουδερός	Διαβιβαστικό	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία διαβιβάζει επιστολή του C. A. Gunston.
1933/1/7	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με την στάση του Μάξιμου.
1933/1/25	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1933/1/30	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία ανακοινώνει εμπιστευτικά ότι του διεμήνυσε ο Μερκούρης σχετικά με τις εκλογές.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	φ5/43	32-10-15_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
	185~56	32-10-20_Δ_TB	αποδιδόμενο έτος βλ. επόμενο τεκμήριο	ΕΙΕΜΕΒ
	185~56-57	32-10-20_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	347~080	32-11-9_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/44	32-11-22_BT		ΑΤΙΜΚ
	φ5/45	32-11-24_BT		ΑΤΙΜΚ
	347~088	32-11-28_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρει ότι όχι μόνο προσφέρεται από παντού συνάλλαγμα και χρυσός μετά την επάνοδο του Βενιζέλου στην εξουσία, αλλά και ότι η τιμή του δολλαρίου παρουσίασε μείωση.	348~051	33_δολ_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρει ότι συνάντησε τους Μάξιμο και Βλάχο και ότι μίλησε μαζί τους για τη λύση την οποία του παρουσίασε μέσω του Β. Σκουλά. Αναφέρει ότι είναι σύμφωνοι και ότι ανέλαβαν να πείσουν τον πρωθυπουργό.	348~052	33_μ_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρει ότι εσωκλείει επιστολή των αντιπροσώπων της Κ.Ε. στην Τράπεζα της Βουλγαρίας προς τον Finlayson σχετικά με τις διαπραγματεύσεις της Βουλγαρίας με τους δανειστές της.	348~066	33_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρει ότι εσωκλείει αντίγραφο της επιστολής του C.A. Gunston, στην οποία παρουσιάζει τις σχέσεις του για την έρευνα των οικονομικών της Ελλάδας.	348~048	33_Δ_TB	αποδιδόμενο έτος	ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρει περίεργη στάση του Μάξιμου και ότι αποστέλλει αντίγραφο επιστολής του προς τον Π. Τσαλδάρη με την οποία τον ενημερώνει ότι δεν θα παραστεί στο μεταμεσημερινό συμβούλιο των τραπεζιτών για την δραχμοποίηση.	348~008	33-1-7_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/46	33-1-25_BT		ΑΤΙΜΚ
Αναφέρει ότι ο Μερκούρης θα υποστηρίξει το Κόμμα των Φιλελευθέρων στις εκλογές, ότι οι Μερκούρης, Τσουκαλάς, Εμπερίκος θα απέχουν από τις εκλογές ως αποδοκιμασία για τη μη συμμετοχή του Τσαλδάρη στην Οικουμενική και ότι ο Μπατίστας δέχεται να λάβει μέρος στο συνδυασμό του Κόμματος των Φιλελευθέρων στον Πειραιά.	348~029	33-1-30_TB		ΕΙΕΜΕΒ

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1933/3/4	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία διαβιβάζει τηλεγράφημα του Διοικητή της Federal Reserve Bank.
1933/4/4	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Εμμ. Τσουδερού, προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία αποστέλλει ό,τι αφορά το συμβιβασμό της Σερβίας με τους δανειστές της.
1933/5/3	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1933/6/7	Τσουδερός	Τηλεγράφημα	Τηλεγράφημα του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1933/6/28	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1933/7/2	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1933/7/3	Τσουδερός	Επιστολή	Ανοιχτή Επιστολή προς τον Ε. Βενιζέλο
1933/7/11	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1933/10/12	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1933/10/23	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1933/10/24	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1933/12/2	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Εμμ. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο με την οποία του αποστέλλει απόσπασμα επιστολής του Διομήδη και του ζητεί να τον συναντήσει για να του μιλήσει για ζητήματα της Τράπεζας της Ελλάδος.
1933/12/7	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1934/1/18	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο σχετικά με τη δημοσίευση δήλωσης για το Βαλκανικό Σύμφωνο.
1934/5/29	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1934/6/28	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
Αναφέρει ότι εσωκλείει το τηλεγράφημα του Διοικητή της Federal Reserve Bank και ότι θα κοινοποιήσουν σύντομα τα μέτρα που θα λάβουν για την κατάσταση.	348-053	33-3-4_TB		ΕΙΕΜΕΒ
Αναφέρει ότι πιστεύει ότι θα έχει σύντομα τις πληροφορίες για τον παλαιό συμβιβασμό της Βουλγαρίας με τους δανειστές της. Αποστέλλει ό,τι αφορά τον συμβιβασμό της Σερβίας με τους δανειστές της.	348-064	33-4-4_TB		ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/47	33-5-3_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ[φ58/].	ΑΤΙΜΚ
συμπάθεια κατά της απόπειρας	Λ3S1Y2F31/8	33-6-7_TB-IATE		ΑΤ-IATE
	φ5/48	33-6-28_BT		ΑΤΙΜΚ
	φ5/49	33-7-2_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ[φ58/].	ΑΤΙΜΚ
δημοσιευμένη τον Οκτώβριο του 1933 με το ψευδώνυμο, Γιάννης Καίσαρης.			έντυπο φυλλάδιο	ΑΤΙΜΚ
για την πολιτική κατάσταση ο Τσουδερός στο Λονδίνο	φ5/50	33-7-11_BT	ψηφιακά μόνο οι τρεις πρώτες σελίδες υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ54/134-136].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/51	33-10-12_BT		ΑΤΙΜΚ
	φ5/52	33-10-23_BT		ΑΤΙΜΚ
	φ5/53	33-10-24_BT		ΑΤΙΜΚ
	349-78	33-12-2_TB	λάθος στην καταχώρηση του έτους [1928-1930]	ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/54	33-12-7_BT		ΑΤΙΜΚ
Αναφέρει ότι σύμφωνα με τον Μερκούρη η δήλωση που δημοσιεύτηκε για το Σύμφωνο ήταν του Μάξιμου μετά από απαίτηση του Μεταξά, ο οποίος πρότεινε να ανακοινωθεί στον Βενιζέλο και εφ' όσον συμφωνεί να θεωρηθεί το ζήτημα λήξαν.	348-240	34-1-18_TB	Προσωπική αποδιδόμενος μήνας και έτος με βάση την υπογραφή του Βαλκανικού Συμφώνου στις 9/2/34.	ΕΙΕΜΕΒ
	φ5/55	34-5-29_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/576].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/56	34-6-28_BT		ΑΤΙΜΚ

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΡΚΟΛΑΚΗΣ

ΧΡΟΝΟΛ.	ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ	ΕΙΔΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1934/9/3	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1934/9/15	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1934/12/16	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1935/11/5	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1935/12/4	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1935/12/5	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1935/12/8	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1935/12/9	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1936/1/16	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1936/1/24	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1936/1/31	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1936/2/2	Τσουδερός	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1936/2/3	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Τσουδερού προς τον Ε. Βενιζέλο.
1936/2/10	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1936/3/2	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό
1936/3/5	Βενιζέλος	Επιστολή	Επιστολή του Ε. Βενιζέλου προς τον Ε. Τσουδερό

Σημείωση: Η βάση δεδομένων περιλαμβάνει το σύνολο της υπάρχουσας αλληλογραφίας Βενιζέλου – Τσουδερού κατά το χρονικό διάστημα 1928-1936. Στη στήλη «Σχόλια» σε ορισμένες περιπτώσεις προτείνεται η κατά προσέγγιση χρονολόγηση επιστολών που φέρουν μόνο ημερομηνία. Επίσης, επισημαίνονται τα αντίγραφα που έχουν εντοπιστεί σε διαφορετικά αρχεία. Η στήλη «Αντίγραφο» παραπέμπει στο αποθετήριο του προγράμματος.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ΤΑΞ. ΑΡ.	ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ	ΣΧΟΛΙΑ	ΑΡΧΕΙΟ
	φ5/57	34-9-3_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/575].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/58	34-9-15_BT		ΑΤΙΜΚ
	φ5/59	34-12-16_BT		ΑΤΙΜΚ
Συλλυπητήρια για τον θάνατο του αδελφού του Ε. Τ.	φ5/60	35-11-5_BT		ΑΤΙΜΚ
προσυχή στο υστερόγραφο που διαφωνεί ο Τσουδερός με τον Βενιζέλο επίσης σε επόμενες επιστολές για τα τοκομερίδια και τα ανταλλάγματα	φ5/61	35-12-4_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/577].	ΑΤΙΜΚ
	φ58/581	35-12-5_BT	δακτυλογραφημένο αντίγραφο [φ58/581]	Α Μ Ε Τ - Ι Μ Κ
	φ5/62	35-12-8_BT		ΑΤΙΜΚ
	φ5/106	35-12-9_BT	χειρόγραφο προσχέδιο. Συμβατική ημέρα, γράφτηκε μετά τις 8/12.	ΑΤΙΜΚ
	φ5/63	36-1-16_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/107	36-1-24_TB	χειρόγραφο προσχέδιο. Υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και χειρόγραφο στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/64	36-1-31_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/108	36-2-2_TB	χειρόγραφο προσχέδιο	ΑΤΙΜΚ
	φ5/84	36-2-3_BT	συμβατική ημερομηνία με βάση το περιεχόμενο	ΑΤΙΜΚ
	φ5/65	36-2-10_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
	φ5/66	36-3-2_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ
θετικά σχόλια για την αρθρογραφία του Μπερνάρη	φ5/67	36-3-5_BT	υπάρχει δακτυλογραφημένο αντίγραφο και στο ΑΜΕΤ-ΙΜΚ [φ58/].	ΑΤΙΜΚ

Υπόμνημα: ΕΙΕΜΕΒ: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος». ΑΤΙΜΚ: Αρχείο Εμμανουήλ Τσουδερού, Ιστορικό Μουσείο Κρήτης. ΑΜΕΤ-ΙΜΚ: Αρχείο Μαρίας Εμμανουήλ Τσουδερού, Ιστορικό Μουσείο Κρήτης. ΑΤ-ΙΑΤΕ: Αρχείο Εμμανουήλ Τσουδερού, Ιστορικό Αρχείο Τράπεζας της Ελλάδος.

